

**T.C.
ADYAMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI**

**FARKLI LİGLERDEKİ FUTBOLCULARIN KİNESTETİK VE
SOSYAL ZEKA DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BURAK TURGUT

**DANIŞMAN
DOÇ.DR. FATİH MURATHAN**

ADYAMAN, 2025

ÖZET

FARKLI LİGLERDEKİ FUTBOLCULARIN KİNESTETİK VE SOSYAL ZEKA DURUMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Burak TURGUT

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı

Adıyaman Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 09/2025; Sayfa:46

Danışman: Doç. Dr. Fatih MURATHAN

Bu çalışmanın amacı farklı liglerde futbolcu olarak görev yapan sporcuların kinestetik ve sosyal zeka durumlarını belirlemek ve farklı değişkenler açısından (spor yaşı, yaş, lig durumu vs.) etkisini değerlendirmektir. Bu amaç doğrultusunda tarama modellerinden birisi olan ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. Araştırmanın evrenini Türkiye Futbol Federasyonu 1. Lig, 2.Lig, 3. Lig, BAL Ligi ve Amatör ligde faaliyet sürdüren futbolcular oluşturmuştur. Örneklem grubunu ise 1. Lig’den 50, 2.Lig’den 50, 3. Ligden 50, Bal Ligi’nden 50 ve Amatör Ligden 50 futbolcu oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanmasında, araştırmacı tarafından hazırlanmış “Kişisel Bilgi Formu” ve zekâ alanlarının tespit edilmesi amacıyla Gülşen (2012) tarafından geliştirilen ve 2015 senesinde revize ederek güncel haline getirilen “Çoklu Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizi sonucunda katılımcıların kinestetik ve sosyal zekâ düzeylerinin genel olarak normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Kinestetik zekâ düzeyleri açısından yaş, spor yaşı, eğitim durumu ve lig düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Buna karşılık, sosyal zekâ düzeyleri açısından yaş ve lig düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklar saptanmıştır. Eğitim düzeyi ve spor yaşı değişkenleri ise sosyal zekâ düzeylerinde anlamlı farklılık yaratmamıştır. Bu genel çerçevede değerlendirildiğinde, kinestetik zekânın daha bireysel ve doğrudan sportif deneyime bağlı bir yapı sergilediği, sosyal zekânın ise çevresel ve sosyal bağlamla daha ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bulgular, çoklu zekâ kuramının spor alanına uygulanabilirliğini ve sporcuların bireysel gelişiminde yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal yönün de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Futbolcu; Çoklu zeka; Kinestetik zeka; Lig

ABSTRACT

EVALUATION OF KINEAESTHETIC AND SOCIAL INTELLIGENCE STATUS OF FOOTBALL PLAYERS IN DIFFERENT LEAGUES

Burak TURGUT

**Department of Physical Education and Sports Teaching Adiyaman University,
Graduate Education Institute, 09/2025; Page: 46
Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih MURATHAN**

The aim of this study is to determine the kinesthetic and social intelligence levels of athletes who play football in different leagues and to evaluate the effects of various variables (such as age, sports experience, league level, etc.) on these intelligence types. For this purpose, a relational screening model, one of the descriptive research designs, was employed. The population of the research consisted of football players competing in the Turkish Football Federation's 1st League, 2nd League, 3rd League, BAL (Regional Amateur League), and Amateur Leagues. The sample group comprised 50 players from each of the following leagues: 1st League, 2nd League, 3rd League, BAL League, and Amateur League.

For data collection, a "Personal Information Form" developed by the researcher and the "Multiple Intelligence Areas Assessment Scale," originally developed by Gülşen (2012) and revised in 2015, were used to assess the intelligence domains.

As a result of the data analysis, it was found that participants' kinesthetic and social intelligence levels generally exhibited a normal distribution. No statistically significant differences were found in kinesthetic intelligence levels based on age, years of sports experience, educational background, or league level. However, significant differences were observed in social intelligence levels based on age and league level. Educational level and years of sports experience did not lead to significant differences in social intelligence levels.

In light of these findings, it can be stated that kinesthetic intelligence tends to be more individualistic and directly linked to physical-sportive experience, whereas social intelligence is more related to environmental and social contexts. These findings underscore the applicability of multiple intelligence theory in the field of sports and highlight the importance of considering not only the physical but also the social dimensions in the individual development of athletes.

Keywords: Football player; Multiple intelligence; Kinesthetic intelligence; League

TEŞEKKÜR

Araştırma sürecinde bana yol gösteren; emeğini, nezaketini esirgemeyen ve üslubunun güzelliğiyle cesaret veren değerli danışmanım Doç.Dr Fatih MURATHAN'a içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca bu zorlu süreçte yanımda olan, beni motive eden, bana destek olan ve her zaman inanan aileme teşekkür ederim.

Burak TURGUT

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin benim tarafımdan yapılmış, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu süreçlerinde kaynakları doğru şekilde gösterdiğimi ve kaynakçada yer verdiğimi vurgularım. Veri toplama, etik kurul izni alınarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmam, Adıyaman Üniversitesi'nin kullandığı “bilimsel intihal tespit programı” ile tarandı ve herhangi bir “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili beyanıma aykırı bir durum tespit edilirse, bu durumun ahlaki ve hukuki sonuçlarını kabul ederim.

Burak TURGUT

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
BAŞLIK SAYFASI.....	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
TEŞEKKÜR.....	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	x
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xi
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL BİLGİLER.....	3
2.1. Spor	3
2.2. Sporun Önemi	4
2.3. Futbolun Tanımı.....	5
2.4. Futbolun Önemi	6
2.4.1.Kültürel ve toplumsal etki	6
2.4.2.Ekonomik ve endüstriyel boyut	6
2.4.3.Eğitimsel ve gelişimsel etki	7
2.4.4.Sosyal sermaye ve üniversite ortamı.....	7
2.4.5.Zihinsel sağlık ve liderlik gelişimi.....	7
2.5. Futbolda Fiziksel Özellikler	8
2.6. Hız ve İvme	8
2.7. Dayanıklılık ve Aerobik Kapasite.....	8
2.8. Kuvvet ve Patlayıcı Güç	8
2.9. Çeviklik ve Koordinasyon	9
2.10. Esneklik.....	9
2.11. Farklı Lig Seviyelerinin Oyuncular Üzerindeki Etkisi.....	9
2.12. Kinestetik Zekâ ve Spor İlişkisi.....	10
2.13. Sosyal Zekâ ve Takım Sporları	11

2.14. Futbolun Tarihsel Gelişimi.....	13
2.15. Futbolda Fizyolojik Özellikler	14
2.16. Futbolda Sosyal Ve Psikolojik Özellikler	14
3. BİLİŞSEL GELİŞİM.....	16
3.1. Zeka Kavramı	17
3.2. Zeka Özellikleri.....	17
3.3. Zekayı Etkileyen Faktörler	18
3.4. Zeka Özellikleri.....	18
3.5. Zeka Türleri(Sözel Mantık, Doğacı, Müziksel, Görsel, Kinestetik, Sosyal)	19
3.5.1.Zeka türleri	19
3.5.2.Sözel-mantıksal zeka	19
3.5.3. Görsel-uzamsal zeka	20
3.5.4.Müziksel zeka.....	21
3.5.5.Bedensel-kinestetik zeka	21
3.5.6.Doğacı zeka	22
3.5.7.Sosyal zeka	22
3.6. Zekayı Etkileyen Faktörler	22
3.7. Sosyal Beceri.....	23
3.8. Sosyal Beceri Sınıflamaları	24
3.9. Sosyal Beceri Eğitimi	25
4. GEREÇ VE YÖNTEM.....	27
4.1. Araştırma Modeli.....	27
4.2. Evren ve Örneklem	27
4.3. Veri Toplama Araçları	28
4.4. İstatistiksel Yöntem.....	28
5. BULGULAR	29
5.1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Normallik Analizi.....	30
5.2. Spor Yaşı Değişkenine Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeyleri.....	30
5.3. Eğitim Durumuna Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeyleri	31
5.4. Lisanslı Olunan Lig Düzeyine Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeyleri.....	32
6. TARTIŞMA	33
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	36
KAYNAKÇA	38

TABLÖLAR DİZİNİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Araştırma grubunun demografik özellikleri(N=175).....	27
Tablo 5.1. Kinestetik ve sosyal zeka değişkenlerine ait tanımlayıcı istatistikler ve normallik göstergeleri.....	29
Tablo 5.2. Katılımcıların kinestetik ve sosyal zeka düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları	29
Tablo 5.3. Sosyal zeka ortalamalarına ilişkin LSD Post-Hoc test sonuçları.....	30
Tablo 5.4. Spor yaşına göre kinestetik ve sosyal zeka düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları.....	30
Tablo 5.5. Eğitim durumuna göre kinestetik ve sosyal zeka düzeylerine ilişkin ANOVA sonuçları.....	31
Tablo 5.6. Lisanslı olunan lig düzeyine göre kinestetik ve sosyal zeka ortalamalarına ilişkin ANOVA sonuçları	32
Tablo 5.7. Lisanslı olunan lig düzeyine göre sosyal zeka ortalamalarının LSD Post-Hoc karşılaştırmaları	32

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 2.1. Futbolun saha içerisindeki bileşenleri.....	5

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

%	: Yüzde
f	: Sıklık
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
N	: Katılımcı Sayısı
p	: Anlamlılık Düzeyi
r	: Korelasyon Katsayısı
Ss.	: Standart Sapma
$\bar{x}$	: Aritmetik Ortalama
α	: Cronbach Alfa Katsayısı
TDK	: Türk Dil Kurumu
Bkz	: Bakınız
M.Ö.	: Milattan Önce
Mw	: Moment Büyüklüğü

1. GİRİŞ

Futbol, yalnızca fiziksel güç ve teknik becerilere dayanan bir spor dalı olmanın ötesinde; etkili iletişim kurma, strateji geliştirme, hızlı karar alma ve takım uyumunu gerektiren karmaşık bir yapıya sahiptir (Tassi., 2023). Özellikle üst düzey liglerde, oyuncuların kariyer gelişimi ve başarı düzeyini belirleyen faktörler arasında, bedenini etkin kullanma becerisi ile sosyal çevre ve takım içi iletişim uyumu kritik bir rol oynar (Demir & Yıldız,2017). Howard Gardner'ın (1983) Çoklu Zeka Kuramı'na göre, bireylerin sadece sayısal veya sözel zekaya sahip olmadıkları, daha geniş kapsamlı ve özgün zeka türlerine sahip olma ihtimallerinin bulunduğu kabul edilmektedir. Bu bağlamda, kinestetik zeka, bireyin beden hareketlerini zihinsel süreçlerle birleştirerek amaç doğrultusunda ilerlemesini sağlarken; sosyal zeka, bireyin bir grup içinde uyum sağlama, diğer insanları anlama, düşünce ve niyetlerini algılama ve buna uygun sosyal davranışlar sergileme yetilerini kapsar (Gardner, 1983; Goleman, 2006).

Takım sporları arasında yer alan futbol, oyuncuların hem sosyal becerilerini hem de bedensel hareket yeteneklerini geliştirmelerini zorunlu kılar. Özellikle müsabaka sırasında ortaya çıkan çeşitli durumlara uyum sağlama ve kritik anlarda takım yararına hızlı ve doğru karar verme süreçlerinde, kinestetik ve sosyal zekanın koordineli şekilde işlev görmesi gerekmektedir (Koç, 2019). Bu çerçevede, futbolda kinestetik ve sosyal zekanın gelişmiş olması, sportif başarı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olduğu kabul edilmektedir.

Futbolcuların farklı liglerde kazandıkları deneyimler, hem oyun stillerini hem de bireysel gelişim süreçlerini şekillendirmektedir. Üst düzey profesyonel liglerde mücadele etmek, oyuncuların yalnızca fiziksel becerilerini artırmakla kalmayıp aynı zamanda sosyal zekâlarını da geliştirmelerine olanak sağlamaktadır. Uluslararası liglerde farklı kültürel ortamlarda yer almak, oyunculara yeni sosyal çevrelere uyum sağlama, etkili iletişim kurma ve grup içindeki rollerini benimseme gibi önemli beceriler kazandırabilir (Goleman, 2006; Koç, 2019). Bu gelişim süreçleri, oyuncuların çok yönlü olarak ilerlemesini desteklerken, lig seviyesinin bu gelişim üzerindeki etkisinin de önemli olduğu düşünülmektedir.

Literatürde, futbolcuların oynadıkları lig seviyeleri ile kinestetik ve sosyal zekâ düzeyleri arasındaki ilişkiyi birlikte inceleyen kapsamlı çalışmaların sınırlı olduğu gözlemlenmektedir (Demir & Yıldız, 2017). Oysa bu ilişkinin açığa çıkarılması, futbolcuların sadece fiziksel yeterliliklerinin değil, aynı zamanda bilişsel ve sosyal

becerilerinin de değerlendirildiği bütüncül yaklaşımların geliştirilmesine imkân tanımaktadır. Sporcu seçim süreçlerinde, farklı zekâ türlerinin değerlendirilmesi, takıma en uygun oyuncuların belirlenmesinde önemli bir faktör olarak öne çıkabilir (Karasar, 2016).

Bu araştırmanın amacı, farklı liglerde forma giymiş profesyonel futbolcuların kinestetik ve sosyal zekâ düzeylerini karşılaştırmalı olarak incelemektir. Çalışmada, Süper Lig, TFF 1. Lig ve yurt dışı profesyonel liglerde oynayan futbolcuların zekâ profilleri analiz edilerek, bu düzeylerin oyuncuların pozisyon, yaş ve kariyer süresi gibi demografik değişkenlerle ilişkisi değerlendirilecektir. Elde edilen bulguların, sporcu gelişim programlarının yeniden yapılandırılmasına ve antrenörlerin oyuncu değerlendirme süreçlerine önemli katkılar sağlaması beklenmektedir (Yılmaz & Gültekin, 2020).

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Spor

Spor, bireylerin fiziksel kapasitesini geliştirmek, bedensel koordinasyonunu artırmak, zihinsel dayanıklılığını güçlendirmek ve aynı zamanda sosyal etkileşim becerilerini pekiştirmek amacıyla belirli kurallar çerçevesinde gerçekteşirdiği rekabete dayalı ya da eğlence amaçlı fiziksel faaliyetler bütünüdür. Spor yalnızca bedensel bir uğraş olmayıp, aynı zamanda bireyin psikolojik ve sosyal gelişiminde de etkin rol oynayan çok boyutlu bir etkinlik alanıdır (Cronin & Allen, 2018). Bu yönüyle spor; disiplin, özdenetim, takım ruhu, stratejik düşünme ve problem çözme gibi bireysel ve sosyal becerilerin gelişmesine katkı sağlamaktadır.

Tarihsel süreç içerisinde spor, kültürlerin bir parçası haline gelmiş; bireyler arası ilişkileri pekiştiren ve toplumlar arasında etkileşimi kolaylaştıran evrensel bir dil niteliği kazanmıştır (Alarşlan vd., 2023). Antik çağlardan günümüze kadar spor, yalnızca fiziksel güç gösterisi değil, aynı zamanda bir değerler sistemi olarak da işlev görmüştür. Modern toplumlarda sporun rolü daha da çeşitlenmiş; birey sağlığına olan katkılarının yanı sıra ekonomik, siyasal ve eğitimsel alanlarda da stratejik bir araç olarak değerlendirilmeye başlanmıştır (Sonkeng, 2022).

Spor, pek çok önemli toplumsal değerin oluşmasına ve sürdürölmesine yardımcı olmaktadır. Spor bu işlevi çeşitli yollarla gerçekteşirebilir. İnsanların spor kavramı içerisinde kendilerini ifade edebilecekleri, en azından bu tür faaliyetleri destekleyip sosyalleşme sürecine katılabilecekleri bir alanın olması, onların psikososyal gelişimlerine yardımcı olmaktadır. Sosyalleşmenin bireyler ve toplum açısından farklı anlamları vardır. Bu yönüyle düşünölüğünde kültürel değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılmasını ve bireylerin örgütlü sosyal yaşamda kabul edilmiş normlara uyumu sağlamaktadır. Bu anlamda sosyalleşme, bireysel benliği ve kişiliği oluşturan temel faktörlerden biridir. Psikososyal gelişimde, insanın özgüven kazanması veya yeniden inşa etmesi için başarıya olan ihtiyacı önemlidir. Burada bir kişinin başarıya ulaşmasının en kolay yollarından biri spordur (Küçük ve Koç, 2004).

Özellikle günümüzde sağlıklı yaşamın vazgeçilmez bir bileşeni olarak öne çıkan spor, sedanter yaşam tarzının neden olduğu sağlık sorunlarını azaltmakta; obezite, kardiyovasküler hastalıklar ve stres gibi sorunlarla mücadelede etkili bir yöntem sunmaktadır (Em vd., 2024). Ayrıca çocukluk ve ergenlik dönemlerinde yapılan düzenli

spor etkinliklerinin, bireyin ileriki yaşlardaki yaşam alışkanlıklarını ve psiko-sosyal uyum becerilerini olumlu yönde etkilediği bulgulanmıştır (Leşco & Razmiret, 2024).

2.2. Sporun Önemi

Spor, bireyin fiziksel, zihinsel ve sosyal gelişimini destekleyen çok yönlü bir etkinlik olup, sağlıklı bir yaşam sürdürmenin temel bileşenlerinden biridir. Günümüzde sadece atletik performansı artırmak amacıyla değil, aynı zamanda yaşam kalitesini yükseltmek, hastalıkları önlemek ve psikolojik iyi oluşu desteklemek için de önemli bir araç olarak kabul edilmektedir (Baghel & Patel, 2025). Özellikle hareketsiz yaşam tarzının yaygınlaştığı modern toplumlarda, sporun düzenli bir alışkanlık haline getirilmesi, bireyin yaşam süresini ve yaşam niteliğini doğrudan etkileyen bir faktör haline gelmiştir.

Düzenli fiziksel aktivite; kalp-damar hastalıkları, diyabet, obezite ve bazı kanser türleri gibi kronik hastalık risklerini azaltmakta; aynı zamanda kemik yoğunluğunu artırmakta ve bağışıklık sistemini güçlendirmektedir (Gremeaux vd., 2012). Bununla birlikte spor, stres düzeylerini azaltarak kaygı bozuklukları ve depresyon semptomlarını hafifletmede etkili bir psikolojik müdahale aracı olarak da değerlendirilmektedir. Bu bağlamda spor, yalnızca fizyolojik sağlıkla sınırlı kalmayıp, psikolojik dayanıklılığı artıran ve bireyin ruhsal dengesini korumasına yardımcı olan bir yaşam pratiğidir (Murphy vd., 2020).

Sporun bir diğer önemli yönü ise sosyal gelişime yaptığı katkıdır. Takım oyunları ve grup antrenmanları aracılığıyla bireyler, iş birliği yapma, liderlik etme, sorumluluk alma ve empati kurma gibi sosyal becerileri geliştirirler. Özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde yapılan sportif faaliyetler, karakter oluşumunu destekleyerek bireyin topluma daha sağlıklı ve uyumlu bir şekilde katılımını sağlar (Jones, 2024)

Eğitim kurumlarında sporun yapılandırılmış şekilde yer alması, öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkileyen dikkat, motivasyon ve öz disiplin gibi faktörlerin gelişimini de desteklemektedir. Sporun bu çok boyutlu etkileri göz önünde bulundurulduğunda, bireysel gelişim kadar toplumsal kalkınma açısından da stratejik bir araç olduğu açıktır. Bu nedenle, sporun bireylerin günlük yaşamına entegre edilmesi, kamu sağlığı politikalarının merkezine alınması gereken öncelikli bir konudur (Chowdhury, 2023).

2.3. Futbolun Tanımı

Futbol, takım oyunu olarak düzenlenen, oyuncuların topu rakip takımın kalesine sokmaya çalıştığı, her iki takımda on bir oyuncunun bulunduğu bir spordur. Bu oyun, 90 dakikalık iki yarım devreden oluşur ve genellikle açık alanda, dikdörtgen şeklinde olan sahada oynanır. Her takım, kaleci dışında on oyuncudan oluşur. Futbolun temel amacı, topu rakip takımın kalesine en fazla sayıda sokmak, yani gol atmaktır. Oyun, topun sadece ayaklarla oynanmasına izin verirken, kaleciler ellerini kullanarak topu kontrol etme yetkisine sahiptir. Futbol, hız, strateji ve takım koordinasyonu gerektiren dinamik bir oyun olup, dünya çapında milyarlarca insan tarafından izlenmekte ve oynanmaktadır (Bean, 2025). Futbol, sahada **top hakimiyeti**, **mekânsal farkındalık**, **zihinsel strateji**, **çabuk karar verme** ve **fiziksel uyum** gibi bileşenleri içeren çok boyutlu bir spor disiplini (Bkz. Şekil 1).

Şekil 2.1. Futbolun Saha İçerisindeki Bileşenleri

Saha içi

Fiziksel uygunluk yalnızca dayanıklılık, hız ve kuvvet gerektirmez; aynı zamanda bilişsel dayanıklılık, motor koordinasyon ve zihinsel planlama gibi süreçlerle bütünleşir

(Hanapiah vd., 2020). Bu çok yönlü yapı, futbolu sadece bir oyun değil, psikofiziksel gelişimi destekleyen entegre bir sistem olarak tanımlar.

2.4. Futbolun Önemi

2.4.1.Kültürel ve toplumsal etki

Futbol, birçok ülkede ulusal kimlik, toplumsal aidiyet ve kültürel sembol işlevi görmektedir. Taraftar kültürü, medya, kulüp figürleri ve turnuvalar etrafında şekillenen futbol kültürü, küresel ölçekte yaşam biçimlerine dönüşmüştür. Dünya Kupası gibi etkinlikler, uluslararası düzeyde milyarlarca izleyiciyi bir araya getirir ve futbolu bir kültür festivali olarak konumlandırır (Ismer, 2011).

Futbol saha içi dinamiklerin ötesinde, futbol sosyo-kültürel sermaye oluşturur; taraftar kimliği bireye aidiyet sağlar, toplumsal normları pekiştirir ve sosyal etkileşimleri derinleştirir (Mastromartino vd., 2020).

Futbol sosyo-kültürel bakımdan incelendiğinde, bu sporu evrensel boyuta taşıyan bir takım toplumsal değerler gözlemlenebilir. Farklı diller konuşan, farklı din ve ırktan olup çeşitli coğrafyalardan gelen insanların neredeyse aynı oranda dikkatini çekebildiği özellikteki futbolun bu derece evrenselleşmesindeki başlıca kıstas insanların hayata dair beklentileri ile uyumlu nitelikleri içerisinde barındırıyor olması ile ifade edilebilir. Bireyin psiko-sosyal hayat özellikleri ile özdeşleşen coşku, heyecan, motivasyon, sevinç ve hepsinin ötesinde birlikte yaşamının ve hareket etmenin çekiciliği gibi hissiyatlar, sosyo-kültürel yapılaşmayla alakalı olan ve topluma yansıyan olgulardır. Futbol bu açıdan ele alındığında, öteki spor dallarından farklı birtakım özelliklere sahip olduğu sonucuna varılabilir (Topkaya ve Tekin, 2011).

2.4.2.Ekonomik ve endüstriyel boyut

Futbol, dünya çapında 600 milyar USD değerindeki bir endüstri haline gelmiştir. 200 ülkede yaklaşık 250 milyon kişinin bu sporu profesyonel ya da amatör düzeyde icra ettiği tahmin edilmektedir. Sponsorluklar, yayın hakları, kulüp yönetimi ve altyapı yatırımları aracılığıyla futbol, hem ulusal hem de küresel ekonomilerde ciddi ekonomik bir rol üstlenmektedir (Ray, 2013).

2.4.3.Eğitimsel ve gelişimsel etki

Futbol, bireylerin fiziksel performans, zihinsel yeterlik, sosyallik ve stratejik düşünme becerilerini eş zamanlı geliştiren bir araçtır. Özellikle genç oyuncular üzerinde yapılan araştırmalar, zihinsel direnç, motor koordinasyon ve bilişsel işlevlerle fiziksel yeteneklerin birbirini desteklediğini göstermektedir (Fajar ve ark.,2025). Üniversitelerde yapılan çalışmalar ise futbolun sosyal bağları ve mutluluğu artırarak öğrenme ortamına olumlu katkılar sunduğunu ortaya koymaktadır (Khalilpour vd, 2024).

Futbol oyunu karmaşık bir oyun olup hem bireysel hem de takım becerilerini gerektirir. Bu karmaşıklık futbolun geniş seyirci kitlesine hitap etmesinin ve dünya çapında popüler olmasının ana nedenlerinden biridir. Futbol oyunu tekniği, futbolcuların saha içinde performanslarını optimize etmelerini sağlayan önemli bir kavramdır. Bu tekniklerin geliştirilmesi ve ustalaştırılması, futbolculuk kariyerlerinde ve takım başarısında kritik bir rol oynar (Karavelioğlu, 2008). Futbol aynı zamanda birçok teknik ve taktik becerinin de önemli olduğu bir spordur. Futbolcuların top kontrolü, pas verme, şut çekme gibi temel teknik becerilere sahip olmaları, takımın başarısı için kritiktir. Bununla birlikte, taktik beceriler, oyuncuların saha içindeki pozisyonlama, baskı yapma, rakibi engelleme gibi stratejik unsurları doğru bir şekilde uygulamalarını sağlar (Açıkada vd., 1998).

2.4.4.Sosyal sermaye ve üniversite ortamı

Futbolun sadece katılımcılarda değil, izleyici ve kampüs topluluğunda da sosyal aidiyet, tatmin ve ortak kimlik geliştirdiği gözlemlenmiştir. Üniversiteler, futbolun önderliğinde topluluk hissiyatını güçlendirerek öğrenci bağlılığını artırmaktadır (Llopis vd., 2025).

2.4.5.Zihinsel sağlık ve liderlik gelişimi

Takım sporları olarak futbol, çocuklarda yürütücü işlevler (executive functions) olan planlama, dikkat, karar verme ve bellek gibi zihinsel becerilerin gelişimini destekler. Hollanda'da yapılan bir çalışmada, takım sporlarında yer alan çocukların bu becerilerde bireysel sporlarda olanlara kıyasla belirgin avantaj gösterdikleri tespit edilmiştir (Brooks vd, 2024) Bu gelişim, genç bireylerde liderlik, özgüven ve sosyal dayanıklılığın da temellerini oluşturur.

2.5. Futbolda Fiziksel Özellikler

Futbol, dinamik ve yüksek tempolu bir spor dalıdır. Bu sporda başarıya ulaşmak için teknik becerilerin yanı sıra, oyuncuların sahip oldukları fiziksel özellikler de kritik bir rol oynamaktadır. Futbolcuların hız, dayanıklılık, kuvvet, çeviklik, esneklik ve koordinasyon gibi fiziksel özellikleri, performanslarını doğrudan etkileyen unsurlar arasında yer alır. Bu yazıda, futbolcularda önemli olan başlıca fiziksel özellikler ve bu özelliklerin oyun üzerindeki etkileri, mevcut literatür ışığında incelenecektir (Beato vd., 2024).

2.6. Hız ve İvme

Futbol, ani hız değişimleri ve kısa mesafelerde yüksek ivme gerektiren bir spor dalıdır. Birçok araştırma, futbolcuların oyun sırasında hızlarını ve ivmelerini maksimum seviyeye çıkarabilmek için sürekli olarak antrenman yapmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Lee vd., 2024). Özellikle topa müdahale anlarında veya rakip savunmayı geçme durumlarında hız, maçın seyrini değiştirebilir. Hız, yalnızca oyuncunun top sürme hızını değil, aynı zamanda savunmada geri koşmalarını ve pozisyon alabilmelerini de etkiler (Atıcı vd., 2025).

2.7. Dayanıklılık ve Aerobik Kapasite

Futbolcularda dayanıklılık, uzun süreli yüksek yoğunluklu performans sergileyebilme kapasitesini ifade eder. Bu özellik, özellikle orta saha oyuncuları için çok önemlidir çünkü bu oyuncular daha fazla alan kaplar ve uzun süre koşu yapar. Oyuncuların aerobik kapasitesini artırmak, onların maç boyunca yüksek performans sergileyebilmelerini sağlar (Çelgin vd., 2024). Ayrıca, futbolcuların dayanıklılık seviyeleri, oyun boyunca toparlanmalarını ve dinlenmeden hızlanmalarını mümkün kılar, bu da fiziksel olarak üstün olan oyuncuların daha verimli olmasına yol açar.

2.8. Kuvvet ve Patlayıcı Güç

Futbolcuların kuvveti, özellikle bacak kaslarında, topa güçlü vurabilme yeteneklerini ve rakip oyuncuları savunma sırasında itme gücünü doğrudan etkiler (Gnanasamuel, 2017). Patlayıcı güç, futbolcuların hızla hareket etmelerini, yüksek zıplamalar yapmalarını ve ani yön değiştirmelerini sağlar. Bu özellik, özellikle forvet

oyuncuları ve defans oyuncuları için önemlidir. Forvetler, rakip defans oyuncularını geçmek için patlayıcı güce ihtiyaç duyarken, defans oyuncuları topa müdahale ederken kuvvetli olmalıdır (Firmansyah vd., 2023).

2.9. Çeviklik ve Koordinasyon

Futbolcuların çevikliği, hızlı bir şekilde yön değiştirme ve rakip oyuncularından kaçma becerilerini ifade eder. Çevikliği yüksek olan oyuncular, rakiplerini yanıltma ve baskı altında bile etkili hareket etme konusunda avantaj sağlarlar (Friebe vd., 2024). (Koordinasyon ise futbolcuların vücutlarını ve uzuvlarını etkin bir şekilde kullanabilmelerini sağlar, böylece daha hassas top kontrolü, isabetli paslar ve düzgün şutlar yapabilirler. Hem çeviklik hem de koordinasyon, futbolun gerektirdiği hızlı ve karmaşık hareketlerin başarısı için temel fiziksel özelliklerdir (González vd., 2021).

2.10. Esneklik

Esneklik, futbolcuların sakatlanma riskini azaltan önemli bir faktördür. Futbolcuların esnekliği, bacak ve kalça eklemlerinde geniş hareket aralıkları sağlayarak, ani yön değiştirmeler, topa müdahale etme ve zıplama gibi hareketlerde önemli rol oynar (Jassim & Khalil, 2024). Esnekliğin aynı zamanda kas gerginliklerini azaltma ve yorgunluğu geciktirme gibi olumlu etkileri olduğu da bilinmektedir.

2.11. Farklı Lig Seviyelerinin Oyuncular Üzerindeki Etkisi

Futbolda farklı lig seviyeleri, oyuncuların performans, gelişim süreci, psikolojik dayanıklılık ve profesyonel yetkinlik kazanımı üzerinde belirleyici rol oynar. Üst ligler, daha yüksek rekabet düzeyi, ileri antrenman teknikleri, stratejik oyun sistemi ve fiziksel yük açısından oyuncuyu üst seviyeye taşıırken; alt ligler daha çok fırsat sahası, bireysel adaptasyon ve uyum becerileri geliştirme platformu sağlar.

Profesyonel alt yaş kategorilerindeki oyuncular, Süper Lig, 1. Lig, 2. Lig ve 3. Lig gibi farklı seviyelerde performans parametrelerine göre değerlendirildiğinde; pas, top kaybı, kafa vuruşları gibi istatistiklerde ligler arasında anlamlı farklar gözlemlenmektedir (McIntosh vd., 2021). Bu veriler, oyuncuların oyun içinde çeviklik, karar alma ve teknik beceri gibi alanlarda lig seviyesine göre farklılaşabileceğini göstermektedir.

Fiziksel kapasite açısından ise üst liglerde yer alan oyuncuların anaerobik güç, sıçrama yüksekliği ve maksimum kuvvet üretimi gibi performans parametrelerinde belirgin üstünlüğü bulunmaktadır. Super Lig seviyesindeki futbolcular, düşük lig seviyelerine kıyasla daha yüksek fiziksel performans göstergeleri sergilemektedirler (Haycraft vd., 2017). Bu da oyuncuların üst liglerde daha yoğun fiziksel taleplerle karşılaşacağını vurgular.

Teknik-taktik düzeyde ligler arasındaki rekabet seviyesi, oyuncuların karar verme hızını, topa sahip olma oranını ve oyun stili adaptasyonunu etkiler. Üst liglerde topa sahip olma ve pas yoğunluğu daha fazladır; orta ve alt liglerde ise daha direkt veya hızlı geçiş oyunlarına eğilim söz konusudur (Forcher vs., 2023). Dolayısıyla oyuncuların üst düzey liglere geçişte bilişsel strateji ve adaptasyon becerileri de kritik hale gelir.

Ayrıca futbol analitik çalışmalarında liglerin gücü ve kalitesi dikkate alınarak istatistiklerde normalize edilmekte; bu sayede farklı liglerdeki oyuncuların performansı adil biçimde karşılaştırılabilmektedir. Bu tür normatif yaklaşımlar, bir oyuncunun istatistiksel verilerinin yer aldığı lig koşullarına göre yorumlanmasını sağlar.

Lig seviyesinin etkisi sadece fiziksel ya da teknik performansla sınırlı kalmaz; aynı zamanda mental dayanıklılık, baskı altında performans gösterme ve gelişim psikolojisi üzerinde de etkilidir. Alt liglerde uzun süreli forma süreleri elde eden genç oyuncular, üst liglere geçişte mental olarak daha hazırlıklı olurken; üst liglere erken geçiş yaşayan oyuncular, baskı yükünü yönetme becerilerini daha hızlı geliştirebilirler. Özetle, lig seviyesi oyuncunun mevcut potansiyelini hem zorlayıcı hem de yönlendirici etkileşim dinamikleriyle şekillendirir. (Mohammed vd., 2025).

2.12. Kinestetik Zekâ ve Spor İlişkisi

Bedensel hareketlerini etkin biçimde kontrol etme, ince ve kaba motor becerileri kullanarak nesneleri ustalıkla manipüle etme ve zamanlama gücü, bedensel ifade gibi özellikleri kapsar. Bu zekâ türünü yüksek düzeyde geliştirmiş bireyler; sporcular, dansçılar veya cerrahlar gibi motor kontrol gerektiren alanlarda daha başarılıdır (Abbas, 2023).

Spor bağlamında kinestetik zekânın rolü merkezî bir öneme sahiptir. Kinestetik zekâ, bireyin bedensel farkındalık, denge, esneklik, güç, dayanıklılık, koordinasyon ve çeviklik gibi fiziksel yeteneklerini zihinsel süreçlerle bütünleştirmesine olanak tanır. Bu entegrasyon; fiili uygulama, proprioseptif geri bildirim ve motor öğrenme mekanizmalarının uzlaşmasıyla gerçekleşir.

Özellikle beden-hareket temelli eğitim stratejileri, spor öğretiminde kinestetik zekâyı geliştirmede etkili araçlardır. Örneğin öğrencilerin temel motor becerilerini oyun tabanlı hareketlerle pekiştiren fiziksel eğitim yaklaşımları; spor becerilerinin kazanımıyla birlikte motivasyon, disiplin ve iş birliği gibi kişilik özelliklerine de katkı (Luo vd., 2024).

Artistik jimnastik eğitimi üzerine gerçekleştirilen bir araştırmada, kinestetik zekaya yönelik özel olarak tasarlanan bir eğitim programı sayesinde öğrencilerin motor becerileri, görsel algıları ve el-sıçrama tekniklerinde kayda değer gelişmeler sağlandığı belirlenmiştir (Al-Mamouri, 2024).

Üniversite düzeyinde gerçekleştirilen bir araştırmada, spor bilimleri öğrencilerinin kinestetik zekâ düzeyleri arttıkça, spora yönelik olumlu tutum geliştirme eğilimlerinin de yükseldiği gözlemlenmiştir (Koçak, 2019). Bu bulgu, kinestetik zekânın yalnız beceri gelişimi değil, aynı zamanda spor motivasyonu, katılım sürekliliği ve yaşam boyu fiziksel aktivite alışkanlığı oluşturmadaki önemine vurgu yapar.

Bilişsel psikoloji ve beden-zihin ilişkisinden beslenen embodied cognition (vücutla kavramsallaştırma) çerçevesinde spor psikolojisi üzerindeki etkiler de literatürde yer alır. Sporcuların kendi motor deneyimleri veya eylemlere gözlem yoluyla edinilen deneyimler; algılama, yargılama ve karar verme becerilerinde doğrudan etkilidir. Bu yaklaşım, hareket deneyiminin bilişsel süreçleri desteklediğini savunur (Beilock, 2008). Örneğin hakemler, daha önce deneyimlediği hareketleri daha iyi anlayıp değerlendirebilmekte; sporcunun pozisyonunu izlemeden önce kendi fiziksel deneyimi bu görevlendirmede avantaj sağlayabilmektedir.

Kinestetik zekânın sporla ilişkisinde dikkat edilmesi gereken önemli bir nokta da öğrenme yollarıdır. Açık ortam sporlarında (basketbol, futbol gibi) bireylerin kinestetik öğrenme süreçleri, uygulamalı denemeler, hareket tekrarları ve işbirlikçi oyunlar aracılığıyla desteklenebilir. Kapalı ortam sporları (dans, jimnastik gibi) ise daha yapılandırılmış tekrarlar ve motor görselleme teknikleriyle öğrenmeyi pekiştirir.

Sonuç olarak, kinestetik zekâ, bireyin fiziksel akıcılık, duyu-motor uyum, beden farkındalığı ve zihinsel planlamayı bir araya getirerek spor performansını doğrudan etkileyen çok yönlü bir yetenek alanıdır. Spor eğitiminde kinestetik zekâyı geliştirmeye yönelik stratejiler; hem bireysel becerileri hem de motivasyon ve sporla yaşam boyu ilişkisi olumlu yönde değiştirmektedir (Hariono vd., 2024).

2.13. Sosyal Zekâ ve Takım Sporları

Sosyal zekâ, bireyin çevresiyle etkili iletişim kurabilme, başkalarının duygu ve düşüncelerini anlayarak uygun sosyal tepkiler verebilme ve sağlıklı ilişkiler inşa edebilme yeterliliğini ifade eder (Gardner, 1983). Howard Gardner'ın çoklu zekâ kuramı kapsamında ele alınan bu yetkinlik, özellikle ortak hedefler doğrultusunda bir araya gelen bireylerin etkileşimde bulunduğu takım sporlarında kritik bir rol üstlenmektedir. Takım sporları, katılımcılar arasında sürekli bir etkileşimi, empatiyi, görev paylaşımını ve duygusal uyumu gerekli kılar. Bu bağlamda sosyal zekâ, yalnızca bireysel performansı değil, aynı zamanda takımın genel işleyişi ve başarısı üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Deol & Singh, 2015). Takım içindeki sosyal zekâ düzeyinin yüksek olması, bireyin yalnızca kişisel gelişimini desteklemekle kalmaz; aynı zamanda takımın işbirliği kapasitesine doğrudan katkı sunar.

Takım dinamiklerini düzenleyen sosyal zekâ bileşenleri arasında, diğer bireylerin duygusal durumlarını ve ihtiyaçlarını fark edebilme, etkili kişilerarası iletişim kurabilme, grup içi dayanışmayı güçlendirme ve olası çatışmaları sağlıklı biçimde çözümleyebilme becerileri öne çıkar. Sosyal zekâ düzeyi yüksek bireyler, takım arkadaşlarıyla kurdukları ilişkilerde daha yapıcı bir tutum sergiler; bu bireylerin liderlik potansiyelleri daha belirgin, motivasyon düzeyleri ise daha yüksektir. Bu nitelikler, takımın hedeflerine ulaşmasında kritik bir rol oynar. Literatürdeki bulgular, sosyal zekânın takım sporlarına katılım yoluyla daha belirgin biçimde geliştiğini göstermektedir. Özellikle çocukluk ve ergenlik dönemlerinde takım sporlarına aktif katılımın, bireylerin sosyal becerilerini, empatik yaklaşımlarını ve duygusal zekâ kapasitelerini olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir (Yıldız & Çetin, 2020). Bu çerçevede, erken yaşta takım sporlarına yönlendirme, yalnızca fiziksel yeterlilikleri değil, aynı zamanda bireyin sosyal ve duygusal gelişimini de destekleyen önemli bir eğitimsel süreçtir.

Bu doğrultuda, sporun yalnızca bedensel gelişimi teşvik eden bir etkinlikten ibaret olmadığı; aynı zamanda bireylerin sosyal zekâlarını geliştirmelerine olanak tanıyan önemli bir araç olduğu ifade edilebilir. Takım çalışması, empati, liderlik ve çatışma yönetimi gibi sosyal beceriler, bireyin yalnızca spor alanında değil, yaşamın diğer sosyal bağlamlarında da karşılaşılabilecek etkileşimleri daha sağlıklı biçimde yönetebilmesine katkı sağlar.

Sosyal zekânın gelişimiyle birlikte sporcular, takımın dinamiklerine daha kolay uyum sağlayabilmekte ve takım içi görev paylaşımına daha açık hale gelmektedir. Ayrıca sosyal zekâ, sporcuların hem kendi duygularını hem de takım arkadaşlarının duygularını daha iyi analiz etmelerini sağlamakta, bu da iletişimi güçlendirmekte ve takım içi sinerjiyi

artırmaktadır. Takım sporlarında duyguların doğru yönetilmesi ve ortak hedefe yönelik hareket edilmesi, sadece fiziksel performansa değil, aynı zamanda sosyal uyuma da bağlıdır. Bu nedenle, sosyal zekâ sadece bireyin kişisel gelişimi için değil, aynı zamanda takımın başarısı için de stratejik bir öneme sahiptir (Bedir, Ağduman, Bedir, & Erhan, 2023).

2.14. Futbolun Tarihsel Gelişimi

Futbol, tarihsel olarak kökleri antik uygarlıklara dayanan, zamanla evrilerek günümüz modern formuna ulaşan en yaygın takım sporudur. Tarihsel belgeler, top benzeri nesnelerle oynanan oyunların M.Ö. 3. yüzyılda Çin'de “Cuju” adıyla uygulandığını göstermektedir. Cuju, ayakla oynanan ve belirli kurallar içeren ilk futbol benzeri oyun olarak kabul edilmektedir (Swain, 2020).

Modern futbolun doğuşu ise 19. yüzyıl İngiltere'sinde gerçekleşmiştir. 1863 yılında kurulan İngiltere Futbol Federasyonu (The Football Association), futbolun kurallarını standartlaştırarak oyunu kurumsal bir çerçeveye oturtmuştur. Bu dönemde rugby ile futbol arasındaki ayrım netleşmiş ve “Association Football” olarak bilinen günümüz futbolunun temelleri atılmıştır. Sanayileşmeyle birlikte şehirleşen İngiltere'de futbol, işçi sınıfının toplumsal boşluklarını dolduran bir eğlence ve rekabet aracı hâline gelmiştir (Chandler, 2022)

20. yüzyılın başlarında futbol uluslararası düzeyde yaygınlaşmış; 1904 yılında FIFA'nın (Fédération Internationale de Football Association) kurulması, futbolun küresel ölçekte örgütlenmesini sağlamıştır. İlk FIFA Dünya Kupası 1930 yılında Uruguay'da düzenlenmiş ve bu organizasyon, futbolun evrensel bir spor hâline gelmesinde dönüm noktası olmuştur (Dunmore & Donaldson, 2015). Türkiye'de ise futbolun tarihi 19. yüzyıl sonlarına dayanmakta; özellikle İzmir, İstanbul ve Selanik gibi liman şehirlerinde İngiliz denizciler ve azınlık topluluklar aracılığıyla tanıtıldığı bilinmektedir. Türkiye Futbol Federasyonu ise 1923 yılında kurulmuştur.

Bugün futbol, hem sportif performans hem de ekonomik, sosyal ve kültürel yönleriyle küresel çapta etkili bir güç hâline gelmiştir. Uluslararası turnuvalar, medya gücü, taraftar kültürü ve futbol ekonomisi, bu sporun toplumsal yapılarla etkileşimini sürekli olarak dönüştürmektedir. Dolayısıyla futbolun tarihsel gelişimi yalnızca kuralların ve kurumların evrimiyle değil, aynı zamanda toplumların sosyal dinamikleriyle de yakından ilişkilidir (Yarar, 2005).

2.15. Futbolda Fizyolojik Özellikler

Futbol, yüksek düzeyde fiziksel efor gerektiren, aerobik ve anaerobik enerji sistemlerinin birlikte devreye girdiği karmaşık bir spor dalıdır. Bu bağlamda futbolcuların fizyolojik yeterlilikleri, performans düzeylerini doğrudan etkileyen temel belirleyicilerden biridir. Özellikle maksimal oksijen tüketim kapasitesi (VO_{2max}), kardiyovasküler dayanıklılığın bir göstergesi olarak kabul edilmekte ve elit düzeydeki futbolcular için ortalama 55-70 ml/kg/dk düzeylerinde seyretmektedir (Singh, Singh, Azeem, Meitei, & Mola, 2024). Maç sırasında oyuncuların ortalama 10-13 km koştuğu göz önünde bulundurulduğunda, aerobik kapasitenin yüksek olması, oyunun genel temposuna ayak uydurma ve toparlanma sürelerini kısaltma açısından kritik önem taşımaktadır (Silva et al., 2022).

Bununla birlikte futbol, yalnızca dayanıklılığa değil, aynı zamanda kısa süreli, yüksek yoğunluklu eforlara dayalı sprintlere, ani yön değiştirmelere ve patlayıcı kuvvet gerektiren hareketlere de sahiptir. Bu açıdan bakıldığında anaerobik güç, sprint hızı, çeviklik ve kas kuvveti gibi fizyolojik faktörler de performansın belirleyici unsurları arasında yer alır. Özellikle tekrar eden sprint yetisi (repeated sprint ability – RSA), oyuncuların kısa aralıklarla yüksek hızda koşular yapabilmesini sağladığı için pozisyonel etkinlik açısından oldukça değerlidir (Surdarmanto vd., 2019). Ayrıca alt ekstremitte kuvveti, futbolcunun sıçrama yüksekliği, topa vurma gücü ve ikili mücadelelerdeki etkinliğini doğrudan etkileyen bir faktördür (França vd., 2025).

Futbolun fizyolojik gereklilikleri, yaş, cinsiyet ve mevkisel farklılıklar açısından da değişkenlik göstermektedir. Örneğin savunma oyuncularında aerobik dayanıklılık ön planda iken, forvet oyuncularında patlayıcı kuvvet ve sprint yeteneği daha baskındır. Aynı zamanda, genç oyuncular ile elit düzeydeki yetişkin futbolcuların fizyolojik profilleri karşılaştırıldığında, yaşa bağlı olarak kas kütlesi, kuvvet ve dayanıklılık kapasitesinde belirgin artışlar gözlemlenmektedir (Sarmiento vd., 2024). Bu nedenle antrenman programlarının fizyolojik gereksinimlere göre bireyselleştirilmesi, hem performansı artırmak hem de sakatlık riskini en aza indirmek açısından büyük önem taşımaktadır (Luo vd., 2024).

2.16. Futbolda Sosyal ve Psikolojik Özellikler

Futbol, yalnızca fiziksel yeterlilik gerektiren bir spor dalı değil, aynı zamanda yoğun sosyal etkileşim ve psikolojik denge gerektiren bir oyun yapısına sahiptir. Takım içi

iletişim, liderlik, aidiyet duygusu ve sosyal uyum, futbolcularda performansın sürdürülebilirliğini etkileyen temel sosyal faktörler arasında yer almaktadır. Oyuncuların takım arkadaşlarıyla olan ilişkileri, kola kurdukları iletişim ve kulüp içi sosyal ortam, motivasyon düzeylerini ve oyuna katılım istekliliğini doğrudan şekillendirmektedir (Gledhill, Harwood vd., 2017).özellikle sosyal bağlılık duygusunun yüksek olduğu takımlarda oyuncuların ortak hedeflere yönelik iř birliği yapma eğilimleri daha fazla olmakta, bu da takım bütünlüğünü ve saha içi koordinasyonu güçlendirmektedir (Białobrzaska vd., 2024).

Psikolojik zellikler ise futbolcuların bireysel dayanıklılığını, stresle başa çıkma becerilerini ve zihinsel odaklanmalarını belirleyen en kritik değişkenlerdir. Özellikle yüksek rekabet ortamlarında stres, kaygı ve baskı unsurları oyuncuların performanslarını sekteye uğratabilirken, psikolojik sağlamlık, zgven ve bilişsel kontrol becerileri bu etkileri dengeleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır (Doron vd., 2023). Ayrıca, ma öncesi ve sırasında sergilenen motivasyonel tutum, yalnızca bireysel performansa değil, takımın genel moral düzeyine de etki etmektedir. Spor psikolojisi literatürü, zihinsel dayanıklılığın (mental toughness) elit düzeydeki futbolcuları ayırt eden temel unsurlardan biri olduğunu ve bu özelliğin antrenmanla geliştirilebildiğini ortaya koymaktadır (Hsieh vd., 2023).

Futboldaki sosyal ve psikolojik faktörlerin birbiriyle i içe geçtiği durumlar, özellikle kriz anlarında ve takım içi çatışmalarda daha belirgin hâle gelir. Mağlubiyet sonrası yaşanan dş kırıklığı, takım içinde bireysel suçlamalara ve motivasyon kaybına neden olabilir; ancak güçlü bir psikososyal yapı, bu tür durumların üstesinden kolektif olarak gelinmesini sağlar. Bu doğrultuda, hem spor psikologları hem de antrenörler, futbolcularda öz-farkındalık, empati ve stres yönetimi gibi sosyal-duygusal becerilerin gelişmesini teşvik etmektedir (Delfin vd., 2023). Dolayısıyla, futbolun başarısı yalnızca teknik ve fiziksel unsurlarla değil, sosyal bütünlük ve psikolojik istikrarla da doğrudan ilişkilidir.

3. BİLİŞSEL GELİŞİM

Bilişsel gelişim, bireyin çevresindeki bilgileri alma, işleme, değerlendirme ve tepki üretme kapasitesinde zamanla yaşadığı yapısal ve işlevsel değişimleri ifade eder. Bu süreç, doğuştan gelen nörolojik donanım kadar, çevresel etkileşim ve öğrenme deneyimleriyle de şekillenir. Jean Piaget'nin bilişsel gelişim kuramı, bireylerin yaşlarına bağlı olarak belirli zihinsel evrelerden geçtiğini ve her evrede farklı bilişsel beceriler kazandığını savunur (Wattad & Chen, 2023). Türk literatüründe de bilişsel gelişim, çocuğun zihinsel kapasitesinin yaşla birlikte geliştiği, ancak bu gelişimin uyarıcı çevresel faktörlere duyarlı olduğu vurgusuyla ele alınır (Belgin, 2021). Özellikle erken çocukluk döneminde uygun öğrenme ortamları sunulması, bireyin bilişsel potansiyelinin gelişiminde kritik bir rol oynar.

Bilişsel gelişim yalnızca akademik alanla sınırlı kalmaz; dikkat, hafıza, problem çözme ve karar verme gibi çok yönlü zihinsel süreçleri kapsar. Bu süreçlerin sağlıklı işlemesi, bireyin hem öğrenme hem de çevresel uyum becerilerini doğrudan etkiler. Özellikle yürütücü işlevler olarak adlandırılan dikkat kontrolü, çalışma belleği ve bilişsel esneklik gibi mekanizmalar, bilişsel gelişimin temel yapı taşlarıdır (Liang vd., 2020). Ayrıca, bilişsel gelişimin nörolojik temelinin gelişimsel dönemlerle birlikte değiştiği ve özellikle ergenlik döneminde ön frontal korteksin işlevselliğinde belirgin artışlar gözlemlendiği bildirilmektedir (Peters & Naneix, 2022).

Bilişsel gelişim yalnızca formal eğitimle değil, spor ve oyun gibi sosyal etkinlikler aracılığıyla da desteklenmektedir. Araştırmalar, düzenli fiziksel aktiviteye katılan çocuk ve gençlerin dikkat, bellek ve problem çözme gibi alanlarda daha başarılı olduklarını göstermektedir (Bidzan-Bluma & Lipowska, 2018). Türkiye'de yapılan çalışmalarda ise beden eğitimi ve spor temelli programların çocukların dikkat düzeyi, planlama becerileri ve akademik başarılarına olumlu etkiler sağladığı ifade edilmiştir (Greeff vd., 2017). Özellikle futbol gibi stratejik karar alma, hızlı düşünme ve takım koordinasyonu gerektiren sporların bilişsel gelişimi teşvik edici yönü ön plana çıkmaktadır. Bu bulgular, hareket temelli ve deneyimsel öğrenme süreçlerinin bilişsel gelişimi zenginleştirdiğini göstermekte; eğitim politikalarında bu etkileşimin göz önünde bulundurulması gerektiğine işaret etmektedir (Logan vd., 2022).

3.1. Zeka Kavramı

Zeka, Türkiye’de hem psikolojik hem eğitimsel bağlamda, bireyin çevresine uyum sağlama, öğrenme ve problem çözme yetkinlikleriyle tanımlanmaktadır (Çelen, 2019). Zekanın yalnızca doğuştan gelen bir özellik olmadığı, erken dönemde sağlanan çevresel uyarıların aktif biçimde şekillendirdiği dinamik bir yapı olduğu vurgulanmaktadır (Sauce & Matzel, 2018). Bu yaklaşımla zekanın, biyolojik altyapı ile öğrenme deneyimlerinin birleşimiyle gelişen karmaşık bir kapasite olduğu kabul edilmekte ve zeka eğitiminin önemi öne çıkmaktadır.

Aynı zamanda zekâ kavramsallaştırmasında kültürel boyutun etkisi de tartışılmaktadır. Türkiye’deki eğitim uygulamalarına göre zeka, bireyin akademik başarı ve toplumsal uyum becerileriyle de ilişkilidir (Semenov & Randrianasolo, 2024). Buna göre; sözel, sosyal ve duyuşsal boyutları içeren daha kapsamlı bir zeka anlayışı benimsenmekte, bireyin sadece test skorlarıyla değil, günlük yaşam becerileriyle de değerlendirilebileceği vurgulanmaktadır (Barchard & Barchard, 2004).

3.2. Zeka Özellikleri

Zekâ, bireyler arasında farklılık gösteren ve çok yönlü özellikler taşıyan dinamik bir yapıdır. Türkiye’de gerçekleştirilen örneklem temelli araştırmalar, çocukların sözel, matematiksel, görsel ve sosyal zekâ alanlarında belirgin bireysel farklılıklar sergilediğini ortaya koymuştur (Karaoğlu vd., 2024). Bu bulgular, zekânın sabit ve tek bir kapasite olarak değerlendirilmesinden ziyade; bilişsel, duygusal, sosyal ve fiziksel alanlarda çeşitlilik arz eden, çok boyutlu bir yapı olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte, zekânın yaşam boyu gelişime açık olması, yaşlanma sürecinde bazı bilişsel işlevlerde azalma görülmesine rağmen, diğer alanlarda bilişsel istikrarın korunabileceğini ya da gelişim sağlanabileceğini ortaya koymaktadır (R & M, 2024).

Özellikle sosyal zekâ, empati ve iletişim yetkinlikleri yaşla birlikte gelişebilen özelliklerdir. Bu doğrultuda, eğitim ve yaşam ortamlarının bireysel güçlü yönleri destekleyecek şekilde yapılandırılması, zeka gelişimi için kritik bir gerekliliktir. (Hetemi vd., 2023).

3.3. Zekayı Etkileyen Faktörler

Zekayı belirleyen faktörler arasında genetik miras ile çevresel etmenlerin etkileşimi belirleyicidir. Türkiye’de yapılan çalışmalar, erken yaşta sağlanan oyun temelli ve uyarıcı eğitim ortamlarının bilişsel gelişim üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Reis ve Spinath, 2025). Bu nedenle çocuklara yönelik çevresel zenginleştirmelerin, zeka kapasitelerinin daha yüksek düzeyde gerçekleşmesi için önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Bununla birlikte, sosyoekonomik faktörlerin de zeka gelişiminde önemli rol oynadığı görülmektedir. Düşük gelir düzeyine sahip çocuklar, sınırlı uyarana maruz kaldıklarında bilişsel ve dikkat gelişiminde geri kalabilmektedir.

3.4. Zeka Özellikleri

Zekâ, bireyin çevresiyle etkili bir etkileşim kurmasını sağlayan; öğrenme, akıl yürütme, problem çözme ve soyut kavramları kavrayabilme gibi bilişsel süreçleri yönetme kapasitesidir. Bu karmaşık yapı, yalnızca okul başarısıyla sınırlı olmayan; bireyin toplumsal yaşama etkin katılımını da mümkün kılan çok yönlü bir işlevselliğe sahiptir. Zekâ, biyolojik temellerle birlikte gelişen bir potansiyele dayanmakla birlikte, bireyin yaşadığı çevre, karşılaştığı deneyimler ve sosyal etkileşimlerle sürekli olarak şekillenen esnek bir yapıya sahiptir. Bu çerçevede, duygusal zekâ; kişinin hem kendi duygusal durumlarını hem de çevresindekilerin duygularını tanıma, anlama ve uygun şekilde yönetebilme becerisini içerir. Sarı, Onbaşı ve Karakaş (2022) tarafından sporcular üzerinde yürütülen bir çalışmada, duygusal zekâ düzeyleri ile çeşitli psikolojik beceriler —örneğin öz güven, hedef odaklılık ve dikkat toplama yetisi— arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, zekânın yalnızca bilişsel kapasitelerle sınırlı kalmadığını; duygusal boyutunun da bireyin genel uyum sürecine ve psikolojik işlevselliğine doğrudan katkı sunduğunu ortaya koymaktadır.

Zekânın ayırt edici yönlerinden biri, bireyler arasında çeşitli biçimlerde ortaya çıkabilmesidir. Howard Gardner’ın Çoklu Zekâ Kuramı, zekânın tekil ve sabit bir yetenek olarak görülmesini reddederek; sözel-dilsel, mantıksal-matematiksel, müziksel-ritmik, görsel-uzamsal, bedensel-kinestetik, kişilerarası, içsel ve doğa zekâsı olmak üzere sekiz farklı biçimde değerlendirilebileceğini öne sürer. Bu kuramsal çerçeve, bireylerin farklı alanlardaki güçlü yönlerinin tanımlanmasına olanak sağlayarak, öğrenme süreçlerinin bireysel farklılıklara göre uyarlanmasını mümkün kılmaktadır. Örneğin, bedensel-kinestetik zekâ, özellikle sporcular açısından beden farkındalığı, motor beceri gelişimi ve

fiziksel ifade kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir. Akamca ve Hamurcu'nun (2005) eğitim ortamlarında Çoklu Zekâ Kuramı temelli öğretim yaklaşımlarını incelediği araştırma, öğrencilerin hem akademik başarılarının hem de öğrenmeye yönelik motivasyonlarının anlamlı biçimde arttığını ortaya koymuştur. Bu bulgular, zekânın doğuştan gelen durağan bir yeti olmaktan ziyade, uygun pedagojik yöntemler ve destekleyici çevresel koşullarla geliştirilebilen esnek ve çok katmanlı bir yapı olduğunu göstermektedir (Akamca & Hamurcu, 2005).

3.5. Zeka Türleri(Sözel Mantık, Doğacı, Müziksel, Görsel, Kinestetik, Sosyal)

3.5.1.Zeka türleri

Zeka, bireylerin çevreye uyum sağlama, sorun çözme, yeni durumlara karşı çözüm üretme ve öğrenme gibi bilişsel süreçlerini kapsayan çok yönlü bir kavramdır. Geleneksel olarak zeka, tek bir genel yetenek olarak değerlendirilmiş ve genellikle IQ testleriyle ölçülmüştür. Ancak Howard Gardner tarafından geliştirilen Çoklu Zeka Kuramı, zekayı sekiz farklı kategoriye ayırarak, bireylerin yalnızca akademik alanda değil, sanatsal, sosyal ve fiziksel alanlarda da üstün yetenek gösterebileceğini savunmuştur (Gardner, 1983; Gardner, 1999). Bu kuram, bireysel farklılıkları merkeze alan çağdaş eğitim anlayışlarının gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Gardner'ın yaklaşımı, zekayı tekil bir yapı olarak değil, birbirinden bağımsız ama birbiriyle etkileşim içinde olan çoklu yapılar olarak ele alır. Bu yapılar arasında sözel-mantıksal zeka, görsel-uzamsal zeka, müziksel zeka, bedensel-kinestetik zeka, doğacı zeka ve sosyal zeka yer almaktadır. Bu başlıkların her biri, bireylerin farklı alanlardaki yeteneklerini tanımlamada kullanılmakta ve bu farklılıkların eğitim süreçlerinde dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Armstrong, 2009).

Aşağıda her bir zeka türü ayrı başlık altında detaylı olarak açıklanmıştır.

3.5.2.Sözel-mantıksal zeka

Sözel-mantıksal zeka, bireyin dili etkin biçimde kullanabilme, kavramlar arasında ilişki kurabilme, analiz etme ve mantıksal çıkarımlar yapabilme yeteneğini kapsar. Bu zekaya sahip bireyler, okuma, yazma, tartışma, problem çözme ve mantıksal düşünme gibi akademik etkinliklerde başarılı olurlar. Dilsel anlatım gücü yüksek olan bu bireyler, hukuk, gazetecilik, yazarlık gibi mesleklerde öne çıkarlar (Gardner, 1999).

Bu zeka türü, geleneksel eğitim sistemlerinde en çok dikkate alınan ve ölçülen alanlardan biri olmuştur. Standart testler ve sınavlar genellikle sözel ve mantıksal yeterliliklere dayanır. Ancak Gardner'a göre, bu yaklaşım diğer zeka alanlarını göz ardı ederek bireylerin potansiyelini sınırlamaktadır (Gardner, 1983). Bu nedenle, eğitim sistemlerinin farklı zeka alanlarına hitap eden yöntemleri benimsemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Öğrencilerin sözel-mantıksal zekalarını geliştirebilmek için öykü yazma, tartışma grupları oluşturma, problem çözme etkinlikleri gibi yöntemler etkili olabilir. Böylece hem sözel hem de mantıksal yetenekler eş zamanlı olarak desteklenmiş olur (Armstrong, 2009).

3.5.3. Görsel-uzamsal zeka

Görsel-uzamsal zeka, bireyin üç boyutlu düşünebilme, nesneler arasındaki mekansal ilişkileri kavrayabilme ve zihinsel imgeler oluşturma becerisidir. Bu zeka türüne sahip bireyler, haritalar, diyagramlar, çizimler ve şekiller üzerinden daha kolay öğrenirler. Mimarlar, mühendisler, pilotlar ve sanatçılar genellikle bu zeka alanında güçlü bireylerdir (Tiwari vd., 2024).

Görsel-uzamsal zekâ, bireyin fiziksel çevresini algılayıp anlamlandırabilmesi ve bu çevreyi zihinsel olarak düzenleyebilmesi açısından temel bir yetkinliktir. Bu zekâyâ sahip bireyler, mekânsal yön bulma, strateji geliştirme ve planlama gibi becerilerde öne çıkarlar. Eğitim bağlamında bu tür zekânın geliştirilmesine yönelik uygulamalarda, haritalar, grafikler, simülasyon teknolojileri ve tasarım temelli etkinlikler gibi görsel-işitsel materyallerden faydalanılması etkili olmaktadır (Armstrong, 2009).

Görsel-uzamsal zekâ, özellikle STEM (bilim, teknoloji, mühendislik ve matematik) alanlarında öğrenmenin derinleşmesini sağlayan önemli bir bilişsel araçtır. Bu zekâ türü, soyut bilimsel kavramların somut biçimde temsil edilmesini kolaylaştırmakta, öğrencilerin karmaşık sistemleri daha anlaşılır hâle getirmesini sağlamakta ve yaratıcı problem çözme süreçlerine katkıda bulunmaktadır (Gardner, 1999).

3.5.4.Müziksel zeka

Müziksel zekâ, bireyin sesleri algılama, ton ve ritim farklılıklarını ayırt etme, melodik yapıları çözümleme ve müzikal dizgeleri anlamlandırma becerilerini içerir. Bu zekâ türü gelişmiş bireyler, sesin tonalitesini, temposunu ve yapısal özelliklerini hızlı ve doğru biçimde analiz edebilirler. Müzisyenler, besteciler, vokal sanatçıları ve ses teknolojisi uzmanları, bu alanda yüksek düzeyde performans gösteren gruplar arasında yer alır (Gardner, 1983).

Ancak müziksel zekânın katkısı yalnızca müzik üretimiyle sınırlı değildir. Dil öğrenme süreçlerinde ritim ve tonlama aracılığıyla kalıcılığı artırma, ezberleme kapasitesini destekleme ve duyguların ifadesini zenginleştirme gibi birçok bilişsel ve duyuşsal alanda etkili rol oynamaktadır. Bu zekâyâ sahip bireyler, müzik temelli öğrenme tekniklerinden diğer bireylere kıyasla daha yüksek düzeyde yarar görebilmektedir. Bu nedenle, şarkılar, ritmik alıştırma ve müzikal drama gibi uygulamaların eğitim süreçlerine entegre edilmesi, özellikle bu zekâ yönü baskın öğrencilerin gelişimini destekleyici niteliktedir (Armstrong, 2009).

Ayrıca çeşitli bilimsel çalışmalar, müzik eğitiminin beynin farklı bilişsel bölgelerini harekete geçirdiğini; bu sayede hem dilsel hem de matematiksel beceriler üzerinde olumlu etkiler yarattığını göstermektedir (Goleman, 2006).

3.5.5.Bedensel-kinestetik zeka

Bedensel-kinestetik zeka, bireyin bedenini etkili bir iletişim aracı olarak kullanabilme, nesneleri ustalıkla idare edebilme ve fiziksel yeteneklerini koordineli bir şekilde sergileyebilme becerisidir. Sporcular, dansçılar, cerrahlar ve el becerileri gerektiren uğraşlar içinde bulunan kişiler bu zeka türünde üstün performans gösterirler (Gardner, 1999).

Bu zeka türü, öğrenme süreçlerinin fiziksel hareketlerle desteklenmesini önermektedir. Drama, oyun ve rol yapma gibi etkinlikler, bedensel-kinestetik zekaya sahip bireylerin öğrenme sürecine aktif katılımını teşvik eder. Ayrıca, duyguların fiziksel ifadeler aracılığıyla dışa vurulması bu bireyler için daha kolay gerçekleşebilir (Armstrong, 2009). Öğrencilerin bu zeka alanında gelişimini desteklemek için, fiziksel aktiviteleri öğrenme süreçlerine entegre eden disiplinler arası eğitim modellerinin benimsenmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım, öğrencilerin öğrenme motivasyonunu artırırken akademik başarılarını da olumlu yönde etkileyebilir.

3.5.6.Doğacı zeka

Doğacı zeka, bireyin doğadaki düzen ve örüntüleri tanımlama, sınıflandırma ve analiz etme yeteneği ile çevresiyle bilinçli ve etkili bir şekilde etkileşim kurabilme kapasitesini ifade eder. Bu zeka türüne sahip olan kişiler, hayvanlara, bitkilere ve doğal çevreye karşı yoğun bir ilgi gösterirler. Biyologlar, çevreciler, çiftçiler ve botanik uzmanları, bu alanın temsilcileri olarak yüksek başarı sergilerler (Gardner, 1999). Doğacı zekanın gelişimi, çevre bilincinin, doğaya yönelik sevginin ve ekolojik duyarlılığın artmasıyla yakından ilişkilidir. Doğa yürüyüşleri, gözlem aktiviteleri ve çevre projeleri gibi uygulamalar, bu zeka türünün gelişimini destekleyen etkili yöntemler arasında yer alır. Bu etkinlikler aynı zamanda bireylerin gözlem yapma, sınıflandırma ve analiz becerilerinin gelişimine de katkı sağlar (Armstrong, 2009).

Buna ek olarak, doğacı zekanın eğitim süreçlerine dahil edilmesi, sürdürülebilirlik bilincinin güçlendirilmesini ve doğa temelli öğrenme yaklaşımlarının benimsenmesini teşvik eder. Bu durum, çevre ile uyumlu bir öğrenme modelinin oluşturulmasına zemin hazırlar.

3.5.7.Sosyal zeka

Sosyal zeka, bireyin başkalarının duygu, düşünce ve niyetlerini anlayarak sosyal etkileşimlerde etkin iletişim kurabilme yeteneğini ifade eder. Bu zeka türü, empati kurma, ikna etme, grup dinamiklerini yönetme ve çatışma çözme gibi sosyal becerileri kapsar (Goleman, 2006).

Liderlik, öğretmenlik, danışmanlık, satış ve halkla ilişkiler gibi mesleklerde sosyal zekanın önemi büyüktür. Sosyal zekası gelişmiş bireyler, sosyal çevrelerinde daha kolay kabul görür, iş birliği yapabilir ve çatışmaları yapıcı yollarla çözme kapasitesine sahiptir (Gardner, 1999).

Eğitimde sosyal zekanın desteklenmesi amacıyla grup çalışmaları, drama etkinlikleri ve iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik uygulamalar önerilmektedir. Bu tür yöntemler, bireyler arasındaki ilişkilerin güçlenmesine katkı sağlarken, duygusal gelişimi de destekler (Armstrong, 2009).

3.6. Zekayı Etkileyen Faktörler

Zeka gelişimi, yalnızca genetik yatkınlıkla sınırlı olmayan, çevresel, biyolojik ve sosyal faktörlerin etkileşimiyle şekillenen karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle zekayı

etkileyen faktörler çok boyutlu bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Genetik yapı, bireyin bilişsel potansiyelini belirlerken; çevresel uyarıcılar, eğitim düzeyi, beslenme, aile yapısı ve sosyoekonomik durum gibi unsurlar bu potansiyelin açığa çıkma derecesini doğrudan etkiler (Dickens vd., 2012).

İlk olarak, genetik faktörler zeka gelişiminde belirleyici bir rol oynar. Yapılan ikiz ve evlat edinme çalışmaları, zekanın kalıtsal bileşeninin %50 ila %80 arasında değiştiğini ortaya koymaktadır. Bu, bireyin doğuştan getirdiği zihinsel kapasitenin büyük ölçüde genetik mirasla belirlendiğini göstermektedir (Sniers vd., 2017). Ancak bu durum, çevresel koşulların etkisini göz ardı etmemelidir. Örneğin, kalıtsal olarak yüksek zihinsel potansiyele sahip bir çocuk, uygun çevresel koşullar sağlanmadığında bu kapasitesini tam olarak gerçekleştiremeyebilir.

Çevresel faktörler ise zeka gelişiminin şekillenmesinde esnekliği ve bireysel farkları ortaya çıkarır. Erken çocukluk döneminde sağlanan bilişsel uyarıcılar, zengin öğrenme ortamları, kitaplara ve eğitici materyallere erişim gibi etmenler, beynin plastisitesi üzerinde olumlu etkiler yaratır (Takeuchi & Kawashima, 2016). Yetersiz beslenme, toksik maddelere maruz kalma, yetersiz sağlık hizmetleri gibi olumsuz çevresel koşullar ise zihinsel gelişimi olumsuz yönde etkileyebilir. Özellikle ilk beş yıl, nörogelişim açısından kritik bir dönem olup, bu süreçteki çevresel deneyimler zekanın yapısını kalıcı biçimde şekillendirebilir.

Sosyoekonomik durum da zeka gelişiminde önemli bir faktördür. Düşük gelirli ailelerde büyüyen çocukların, yüksek gelirli akranlarına göre daha sınırlı eğitim fırsatlarına erişebildiği, daha az bilişsel uyarana maruz kaldığı ve dolayısıyla akademik başarılarında farklılıklar gözlemlendiği birçok araştırmada gösterilmiştir (Tooley vd., 2021). Buna ek olarak, kültürel değerler, eğitim politikaları ve sosyal destek sistemleri de bireyin zihinsel gelişimini dolaylı yollardan etkileyebilir. Dolayısıyla zeka gelişimi, biyolojik miras ile çevresel olanakların etkileşimine bağlı olarak dinamik bir süreçtir.

3.7. Sosyal Beceri

Sosyal beceriler, bireylerin toplum içinde uygun, etkili ve kabul edilebilir şekilde iletişim kurmalarını sağlayan davranışsal yeterliklerdir. Bu beceriler; başkalarıyla konuşma, duygu ve düşünceleri ifade etme, başkalarını dinleme, empati kurma, grup içinde iş birliği yapma, çatışmaları çözme ve sosyal kurallara uyma gibi çok yönlü unsurları içerir (Jurevičienė vd., 2018). Sosyal beceriler yalnızca bireyin kişilerarası ilişkilerini değil, aynı

zamanda akademik başarı, psikolojik iyi oluş ve iş yaşamındaki performans gibi çeşitli yaşam alanlarını da doğrudan etkiler. Bu nedenle sosyal beceriler, bireyin yaşam boyu karşılaştığı sosyal durumlarla baş edebilme kapasitesinin temel belirleyicilerindendir.

Sosyal becerilerin gelişimi, erken çocukluk döneminde başlamış olup, ömür boyu süren bir süreçtir. Çocukluk yıllarında, özellikle aile ortamı, ebeveyn tutumları, akran ilişkileri ve öğretmenlerle kurulan etkileşimler, bu becerilerin temellerini atmaktadır. Güvenli bağlanma stilleri geliştiren çocuklar, sosyal ortamlarda kendilerini daha rahat ifade edebilir, empatik ilişkiler kurabilir ve gruplar içinde aktif roller üstlenebilirler (Denham vd., 2003). Öte yandan, ihmal edilen ya da sosyal etkileşimden yoksun bırakılan çocuklarda sosyal becerilerin yeterince gelişmediği ve bunun da ilerleyen yaşlarda özgüven eksiklikleri, sosyal kaygı ve davranışsal problemler gibi olumsuz durumlara yol açtığı gözlemlenmiştir.

(Sosyal beceriler, bireyin sosyal yeterliliği ile doğrudan ilişkilidir. Sosyal yeterlilik, bireyin sosyal ortamlar içinde gereksinimlerini karşılayabilmesi, başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilmesi ve sosyal beklentilere uygun davranışlar sergileyebilmesidir. Bu bağlamda sosyal beceriler, bireyin sadece dışsal davranış repertuarı değil, aynı zamanda içsel motivasyonları, duygusal düzenleme becerileri ve bilişsel süreçleriyle de ilişkilidir (Del Prette & Del Prette, 2021). Bu çok yönlü yapı, sosyal becerilerin eğitilebilir ve geliştirilebilir olduğunu da ortaya koymaktadır. Dolayısıyla eğitim ortamlarında, bireyin sosyal becerilerini destekleyici uygulamalara yer verilmesi, bireysel gelişimin bütüncül olarak desteklenmesini sağlar.

3.8. Sosyal Beceri Sınıflamaları

Sosyal beceriler, bireylerin sosyal ortamlarda etkili ve uygun şekilde iletişim kurmalarını sağlayan karmaşık davranış örüntüleridir. Bu beceriler çeşitli yönleriyle sınıflandırılabilir; çünkü bireyler farklı sosyal durumlara farklı tepkiler vermek durumundadır. Greene ve Burleson (2003) tarafından yapılan sınıflandırmaya göre sosyal beceriler genellikle beş temel kategori altında toplanır: iş birliği becerileri, kendini kontrol etme becerileri, sorumluluk alma, empatik davranışlar ve kendini ifade etme becerileri. Bu sınıflama bireylerin sosyal yeterlilik düzeylerinin değerlendirilmesinde yaygın olarak kullanılmakta ve sosyal beceri eğitim programlarına yön vermektedir.

İş birliği becerileri, grup içinde uyumlu çalışma, başkalarına yardım etme, sıraya girme, paylaşma ve grup kararlarına katılma gibi davranışları kapsar. Bu beceriler, bireyin

sosyal çevresinde olumlu ilişkiler kurabilmesi için temel öneme sahiptir. Kendini kontrol etme becerileri ise öfke, hayal kırıklığı ya da stres gibi olumsuz duygularla başa çıkmayı, kurallara uymayı ve sosyal ortamlarda uygun davranışlar sergilemeyi içerir. Bu beceriler çocukluk döneminden itibaren gelişmeye başlar ve bireyin sosyal uyumunu doğrudan etkiler (Fikri & Tegeh, 2022).

Bir diğer önemli sınıflama kategorisi empatik davranışlardır. Empati, başkasının duygularını anlama ve bu doğrultuda uygun sosyal yanıtlar verebilme becerisidir. Empatik beceriler, sosyal ilişkilerin kalitesini artırır, kişilerarası çatışmaları azaltır ve grup içindeki dayanışmayı güçlendirir. Son olarak kendini ifade etme becerileri, bireyin duygu ve düşüncelerini açık, net ve uygun bir şekilde karşı tarafa iletebilmesini içerir. Bu beceriler bireyin özgüveninin gelişmesinde ve sosyal kabul görmesinde belirleyici rol oynar (Nurse vd., 2024).

Sosyal beceri sınıflamaları, eğitimciler, psikologlar ve aileler için önemli bir yol gösterici niteliğindedir. Bu sınıflamalar, bireylerin hangi sosyal alanlarda güçlü ya da desteğe ihtiyaç duyduğunu tespit etmeye yardımcı olur. Ayrıca, özel eğitim gereksinimi duyan bireyler için geliştirilecek bireyselleştirilmiş sosyal beceri programlarının yapılandırılmasına da katkı sağlar. Dolayısıyla sosyal becerilerin sadece tanımlanması değil, sistematik bir şekilde sınıflandırılması da, sosyal gelişimin desteklenmesinde kritik bir adımdır.

3.9. Sosyal Beceri Eğitimi

Sosyal beceri eğitimi, bireylerin toplumsal yaşamda etkili ve uygun davranışlar sergilemelerine yardımcı olmak amacıyla yapılandırılmış öğretim süreçlerini kapsar. Bu eğitim, özellikle çocukluk döneminde başlatıldığında bireyin kişisel ve sosyal gelişimi üzerinde önemli ve kalıcı etkiler yaratabilir. Sosyal beceri eğitimi, bireylerin empati kurma, duygularını ifade etme, grup içinde iş birliği yapma, çatışmaları çözme ve kurallara uygun davranma gibi temel sosyal yeterliklerini kazanmalarını hedefler (Gökel & Dagli, 2017). Bu kapsamda hem formal eğitim kurumlarında hem de özel gelişim programları çerçevesinde çeşitli stratejilerle sosyal beceri eğitimi yürütülmektedir.

Bu tür eğitimler genellikle model olma, rol oynama, doğrudan öğretim, pekiştirme ve geri bildirim verme gibi davranışçı teknikleri içerir. Özellikle sosyal beceri yetersizliği gösteren bireyler için yapılandırılmış grup etkinlikleri, drama çalışmaları ve empati odaklı uygulamalar yaygın biçimde kullanılmaktadır (Gresham, 1981). Bu uygulamalar bireylerin

yalnızca sosyal kuralları öğrenmesini değil, aynı zamanda bunları uygun bağlamlarda uygulayabilmelerini de sağlamaktadır. Araştırmalar, bu tür programların özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönemlerinde etkili sonuçlar verdiğini ve bireylerin akran ilişkileri, akademik başarıları ve genel psikososyal uyum düzeylerini olumlu etkilediğini göstermektedir (You vd., 2023).

4. GEREÇ VE YÖNTEM

4.1. Araştırma Modeli

Araştırma, farklı liglerde faaliyet sürdüren futbolcuların kinestetik zekâ ve sosyal zekâ alanları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu amaç doğrultusunda tarama modellerinden birisi olan ilişkisel tarama modelinden yararlanılmıştır. İlişkisel tarama modelinin kullanılmasındaki amaç ise; iki veya daha fazla olgunun/değişkenin arasında herhangi bir ilişki durumunun olup olmadığını tespit etmek ve ilişki varsa bu ilişkinin düzeyini (düşük, orta veya yüksek) ve yönünü (pozitif yönde veya negatif yönde) belirlemektir (Karasar, 2013).

Araştırmanın uygulanması ile ilgili Adıyaman Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler etik kurulundan 24.04.2024 tarihli ve 41 sayı numarası ile araştırma etik kurul izni alınarak uygulamaya başlanmıştır.

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye Futbol Federasyonu 1. Lig, 2.Lig, 3. Lig, BAL Ligi ve Amatör ligde faaliyet sürdüren futbolcular oluşturmaktadır. Örneklem grubunu ise 1. Lig'den 25, 2.Lig'den 25, 3. Ligden 25, Bal Ligi'nden 50 ve Amatör Ligden 50 futbolcu oluşturmuştur. Araştırma grubuna erişimler yüzyüze gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple ülkenin çeşitli illerinden futbolcular araştırmamıza dâhil edilmiştir. Araştırma örneklemini oluşturan futbolcuların kişisel özelliklerinin yer aldığı bilgiler Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 4.1. Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri(N=175)

		f	%
Yaş	18 Yaş ve Altı	41	23,42
	19-23 Yaş	48	27,42
	24-28 Yaş	64	36,57
	29 Yaş ve Üstü	22	12,58
Spor Yaşı	3 Yıl ve Altı	48	27,42
	4-8 Yıl	71	40,57
	9-13 Yıl	37	21,14
	14 Yıl ve Üstü	19	10,85
Eğitim Durumu	Orta Öğretim	80	45,71
	Lisans/Ön Lisans	88	50,28
	Lisansüstü	7	4,0
Futbolcu olarak Lisanslı Olduğunuz Lig	1. Lig	25	14,28
	2. Lig	25	14,28

Tablo 4.1. (Devam) *Araştırma Grubunun Demografik Özellikleri(N=175)*

3. Lig	25	14,28
Bölgesel Amatör Lig	50	28,57
Amatör Lig	50	28,57

4.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada verilerin toplanması, Kişisel Bilgi Formu, ardından zekâ alanlarının tespit edilmesi amacıyla “Çoklu Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır. Çoklu zekâ alanlarını belirlemek amacıyla Gülşen (2012) tarafından geliştirilen ve 2015 senesinde revize ederek güncel haline getirilen “Çoklu Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği” kullanılmıştır (Gülşen, 2015). Her bir zekâ alanının puanının hesaplanması adına her alt ölçekte toplam 10 soru yer almaktadır. Ölçek çatısı altında toplam 8 farklı zekâ alanının tespiti için 80 madde yer almaktadır. Ancak araştırmada yalnızca 2 alt ölçek kullanılmıştır. Bunlar; “Bedensel/Kinestetik Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği” ve “Kişilerarası/Sosyal Zekâ Alanları Değerlendirme Ölçeği”. Bir zekâ alanından elde edilebilecek toplam puan bu beşli likert tipindeki ölçekte toplam 50 puandır.

4.4. İstatistiksel Yöntem

Araştırmanın veri toplama araçları ile elde edilmiş olan ham veriler SPSS 26 versiyonu kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz sürecinde ilk olarak verilerin normal dağılım gösterme durumlarına ilişkin sınamalar yapılmıştır. Buradan elde edilen veriler neticesinde testlerin kullanımına karar verilmiştir. Fark testlerinden ikili gruplar için Mann Whitney-U testi, üç ve daha fazla gruplu değişkenler için ise Kruskal Wallis-H kullanılmıştır. Katılımcıların kinestetik zekâ ve sosyal zekâ alanlarından elde ettikleri puanların arasındaki ilişkinin sınanması adına ise Pearson Korelasyon Katsayısı testi kullanılmıştır. Elde edilen verilerde istatistiki açıdan anlamlılık düzeyi “0,05” olarak dikkate alınmıştır.

5. BULGULAR

5.1. Değişkenlere Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Normallik Analizi

Araştırmada yer alan kinestetik zeka ve sosyal zeka ölçeklerine ilişkin tanımlayıcı istatistikler ve normallik analiz sonuçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 5.1. *Kinestetik ve Sosyal Zeka Değişkenlerine Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Normallik Göstergeleri*

Değişken	N	Min	Max	Ortalama	Std. Sapma	Varyans	Skewness	Kurtosis
Ksz_ort	175	2.70	4.90	3.7886	0.46841	0.219	-0.062	-0.281
Sz_ort	175	2.90	4.80	3.8526	0.37628	0.142	-0.037	-0.317

Değişkenlerin normalliği çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) katsayılarına göre değerlendirilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 1 aralığında kalması (Tabachnic, 1998), dağılımın normal kabul edilebileceğini göstermektedir. Kinestetik zeka için çarpıklık -0.062 ve basıklık -0.281 değerlerindeyken, sosyal zeka için çarpıklık -0.037 ve basıklık -0.317 olarak tespit edilmiştir. Bu değerlere göre her iki değişken de normal dağılım varsayımını karşılamaktadır. Elde edilen bulgular, kinestetik zeka ve sosyal zeka puanlarının normal dağılım gösterdiğini, dolayısıyla bu değişkenlere ilişkin analizlerde parametrik testlerin kullanılmasının uygun olduğunu göstermektedir.

Katılımcıların kinestetik zeka ve sosyal zeka düzeyleri açısından yaş değişkenine göre gruplar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 5.2. *Katılımcıların Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonuçları*

Zeka Türü	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kinestetik Zeka	Gruplar Arası	1.439	3	.480	2.232	.086
	Grup İçi	36.739	171	.215		
	Toplam	38.177	174			
Sosyal Zeka	Gruplar Arası	1.725	3	.575	4.291	.006*
	Grup İçi	22.911	171	.134		
	Toplam	24.636	174			

ANOVA analizi sonuçlarına göre katılımcıların kinestetik zeka düzeyleri arasında yaş değişkeni grupları açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır [$F(3, 171) = 2.232$, $p = .086$]. Elde edilen p değeri .05 anlamlılık düzeyinin üzerinde olduğundan, kinestetik zeka düzeylerinin gruplar arasında farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Sosyal zeka düzeylerine ilişkin ANOVA sonucu anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir [$F(3, 171) = 4.291, p = .006$]. Bu bulgu, katılımcıların sosyal zeka düzeylerinin yaş değişkeni grupları arasında anlamlı şekilde farklılaştığını göstermektedir. Bu farkın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için post-hoc analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda sosyal zeka düzeylerinin gruplar arasında anlamlı farklılıkların hangi gruplar arasında gerçekleştiğini ortaya koymak amacıyla LSD testi uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4 ‘ de sunulmuştur.

Tablo 5.3. Sosyal Zeka Ortalamalarına İlişkin LSD Post-Hoc Test Sonuçları

Grup Karşılaştırması	Ortalama Fark	p Değeri
1 – 3	-,19772	,021
1 – 4	-,24656	,009
2 – 3	-,20692	,016
2 – 4	-,25577	,007

LSD testi sonuçlarına göre, 1. ve 3. yaş; 1. ve 4. yaş; 2. ve 3. yaş ile 2. ve 4. yaş arasında sosyal zeka düzeyleri açısından anlamlı farklar bulunmuştur ($p < .05$). Bu bulgular, özellikle 3. ve 4. yaş sosyal zeka ortalamasının diğer gruplara göre daha düşük olabileceğini düşündürmektedir.

5.2. Spor Yaşı Değişkenine Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeyleri

Katılımcıların spor yaşlarına göre kinestetik zeka ve sosyal zeka düzeylerinde anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Elde edilen bulgular Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5.4. Spor Yaşına Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonuçları

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kinestetik Zeka	Gruplar Arası	,524	3	,175	,793	,500
	Grup İçi	37,654	171	,220		
	Toplam	38,177	174			
Sosyal Zeka	Gruplar Arası	1,093	3	,364	2,646	,051
	Grup İçi	23,544	171	,138		
	Toplam	24,636	174			

Spor yaşı değişkenine göre kinestetik zeka düzeylerinde gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır [$F(3, 171) = 0.793, p = .500$]. Elde edilen p değeri .05 anlamlılık düzeyinin oldukça üzerindedir, dolayısıyla spor yaşının kinestetik zeka düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı söylenebilir. Sosyal zeka düzeyleri açısından spor yaşı grupları arasında fark olduğu görülmekle birlikte bu fark istatistiksel olarak sınırda kalmıştır [$F(3, 171) = 2.646, p = .051$]. p değeri ,05 anlamlılık düzeyinin biraz üzerinde olduğundan, elde edilen sonuç istatistiksel olarak anlamlı olmadığı belirlenmiştir.

5.3. Eğitim Durumuna Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeyleri

Katılımcıların eğitim durumlarına göre kinestetik zeka ve sosyal zeka düzeylerinin farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 5.5. *Eğitim Durumuna Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeylerine İlişkin ANOVA Sonuçları*

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kinestetik Zeka	Gruplar Arası	,108	2	,054	,243	,784
	Grup İçi	38,069	172	,221		
	Toplam	38,177	174			
Sosyal Zeka	Gruplar Arası	,051	2	,025	,177	,838
	Grup İçi	24,586	172	,143		
	Toplam	24,636	174			

Elde edilen bulgulara göre, eğitim durumu değişkenine göre kinestetik zeka düzeylerinde gruplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır [$F(2, 172) = 0.243, p = .784$]. p değeri .05 anlamlılık düzeyinin oldukça üzerindedir. Bu sonuç, farklı eğitim düzeyine sahip bireylerin kinestetik zeka düzeylerinin benzer olduğunu göstermektedir. Sosyal zeka düzeyleri açısından da eğitim durumu değişkenine göre gruplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır [$F(2, 172) = 0.177, p = .838$]. Dolayısıyla, katılımcıların eğitim düzeyleri sosyal zeka düzeylerini etkilemediği belirlenmiştir.

5.4. Lisanslı Olunan Lig Düzeyine Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Düzeyleri

Katılımcıların lisanslı oldukları lig düzeylerine göre kinestetik zeka ve sosyal zeka puanlarında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek amacıyla ANOVA uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 5.6. *Lisanslı Olunan Lig Düzeyine Göre Kinestetik ve Sosyal Zeka Ortalamalarına İlişkin ANOVA Sonuçları*

Değişken	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Kinestetik Zeka	Gruplar Arası	1,213	4	,303	1,395	,238
	Grup İçi	36,964	170	,217		
	Toplam	38,177	174			
Sosyal Zeka	Gruplar Arası	1,684	4	,421	3,119	,017*
	Grup İçi	22,952	170	,135		
	Toplam	24,636	174			

*p < .05

Elde edilen bulgulara göre, lisanslı olunan lig düzeyine göre kinestetik zeka düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır [$F(4, 170) = 1.395$, $p = .238$]. Bu durum, sporcuların kinestetik zeka düzeylerinin, bulundukları lig düzeyinden bağımsız olduğunu göstermektedir. Sosyal zeka düzeyleri açısından lisanslı olunan lig düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir [$F(4, 170) = 3.119$, $p = .017$]. Bu bulgu, sosyal zekanın sporcuların yer aldıkları liglere göre değiştiğini göstermektedir. Farklılığın hangi ligler arasında gerçekleştiğini belirlemek için ileri düzey çoklu karşılaştırma (post-hoc) testlerinin yapılmıştır. Bu analiz sonuçları Tablo 8’ de sunulmuştur. Elde edilen sonuçlara göre, 1. ligde lisanslı olan sporcular, 2. ve 5. ligde lisanslı olan sporculardan anlamlı düzeyde daha yüksek sosyal zeka puanına sahip oldukları tespit edilmiştir.

Tablo 5.7. *Lisanslı Olunan Lig Düzeyine Göre Sosyal Zeka Ortalamalarının LSD Post-Hoc Karşılaştırmaları*

Grup Karşılaştırması	Ortalama Fark (I-J)	p Değeri	Anlamlılık
1. lig – 2. lig	,39805	,036	Anlamlı
1. lig – Amatör lig	,32125	,033	Anlamlı

6. TARTIŞMA

Bu araştırma, farklı liglerde futbol oynayan sporcuların kinestetik ve sosyal zekâ düzeylerini yaş, spor yaşı, eğitim durumu ve bulundukları lig düzeyi gibi demografik değişkenler açısından karşılaştırmayı amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, çoklu zekâ kuramı çerçevesinde anlamlı ipuçları sunmakta ve mevcut literatürle önemli paralellikler ve ayrışmalar içermektedir.

Analizlerde, araştırmaya katılan futbolcuların kinestetik ve sosyal zekâ düzeylerinin normal dağılım gösterdiği tespit edilmiştir. Bu durum, örneklemin benzer sosyal ve sportif bağlamlarda yer almasının yanı sıra, bu zekâ alanlarının tüm gruba dengeli biçimde yayılmış olabileceğini göstermektedir. Armstrong (2009) ve Gardner (2011) araştırmalarında; zekâ türlerinin bireyler arasında doğuştan gelen potansiyeller kadar çevresel etkenler ve uygulamalı deneyimlerle şekillendiğini belirtmektedir. Spor gibi yapılandırılmış etkinliklerde yer alan bireylerde bu iki zekâ türünün dengeli dağılımı beklenen bir durumdur.

Yaş değişkenine göre yapılan analizlerde, kinestetik zekâ düzeylerinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu sonuç, Şentürk (2019)'ün spor yaşı ile kinestetik zekâ arasında anlamlı ilişki saptadığı çalışmasından ayrılmaktadır. Bu bulgu, kinestetik zekânın yaşla birlikte otomatik olarak gelişmediğini, aksine sporcu bireyin kendi öğrenme tarzı, motor becerileri ve bedensel farkındalığı ile ilişkili olduğunu göstermektedir. Nitekim Gardner (2011), kinestetik zekânın bireyin bedensel farkındalık kapasitesi, hareketle öğrenme eğilimi ve uygulamalı problem çözme becerisiyle ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Guo ve arkadaşları (2021), mücadele sporlarında uzamsal-fiziksel zekânın çevresel uyaranlara bağlı geliştiğini, bunun yaşla sınırlı bir değişim göstermediğini vurgulamaktadır. Buna karşılık, sosyal zekâ düzeylerinde yaş grupları arasında anlamlı farklar tespit edilmiştir. Özellikle daha genç yaş gruplarının daha yüksek sosyal zekâ ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, sosyal zekânın gelişiminde yaşı tek başına bir belirleyici olmaktan çok, kişinin aktif sosyal çevresinin ve grup etkileşimlerinin önemli olduğunu göstermektedir (Ünal-Karagüven, 2015). Benzer şekilde Platoi (2017), sportif faaliyetlerde bulunan genç bireylerin, sosyal iletişim becerilerini daha fazla geliştirdiğini ve bu durumun sosyal zekâ puanlarına da yansıdığını ifade etmektedir. Ayrıca Pepe ve arkadaşları (2021), karate sporcularının sosyal zekâ düzeylerinin diğer spor branşlarına göre daha yüksek olduğunu ortaya koymuş ve bunun sosyal bütünleşme süreciyle ilişkili olduğunu belirtmiştir.

Spor yaşı değişkenine göre yapılan analizlerde, kinestetik zekâ düzeylerinde anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, bazı araştırmalarla çelişmektedir. Örneğin şentürk (2019), spor yaşı fazla olan sporcularda kinestetik zekâ düzeylerinin anlamlı biçimde yüksek olduğunu belirtmiştir. Ancak bu çalışmada, spor yaşıyla birlikte lig düzeyi gibi etkenlerin de etkili olabileceği düşünülmektedir. Spora erken yaşta başlayan fakat düşük liglerde yer alan sporcuların, hareket çeşitliliği ve teknik derinlik açısından daha sınırlı deneyim yaşadığı varsayılabılır. Sosyal zekâ açısından ise spor yaşı ile fark düzeyi istatistiksel anlamlılık sınırında bulunmuştur ($p = .051$). Bu durum, bazı çalışmalarda sosyal zekânın yaşa ve spor deneyimine bağlı olarak değişebileceği yönündeki bulgularla tutarlılık göstermektedir (Yıldız vd., 2021).

Eğitim durumu açısından, ne kinestetik ne de sosyal zekâ düzeylerinde anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu, Ermiş, İmamoğlu ve Erilli (2012)'nin çalışmasıyla paralellik göstermektedir. Araştırmacılar, sosyal zekânın akademik eğitimden çok sosyal ortam, etkileşim yoğunluğu ve bireyin iletişimsel becerileriyle ilişkili olduğunu vurgulamışlardır. Sporcuların ortak sportif ortamda benzer deneyimleri paylaşmaları, farklı eğitim düzeylerinin zekâ alanlarında farklılık yaratmamasına neden olabilir. Nitekim nal-Karagüven (2015), sosyal zekânın akademik başarıdan ziyade sosyal evre ve duygusal uyumla bağlantılı olduğunu belirtmektedir.

Araştırmanın en dikkat çekici bulgularından biri, lig düzeyine göre sosyal zekâ düzeylerinde anlamlı farkların bulunmasıdır. 1. ligde oynayan futbolcuların, 2. ve 5. ligdeki futbolculara göre daha yüksek sosyal zekâ düzeyine sahip olduğu görülmektedir. Bu bulgu, sosyal zekânın yalnızca bireysel yatkınlıklarla değil, aynı zamanda bireyin bulunduğu evre ve bulunduğu sosyal düzeyle de etkilendiğini ortaya koymaktadır. st liglerdeki sporcuların daha fazla medya temsiliyeti, liderlik sorumluluğu ve takım içi etkileşimle karşılaşmaları, bu zekâ türünün gelişmesine katkı sağlamış olabilir (Pepe ve ark., 2021; Batır, 2023). Ayrıca ağlar (2020), bireysel görünen sporların bile sosyal bütünleşmeye katkı sunduğunu, sosyal zekânın spor bağlamında çevresel koşullarla şekillendiğini belirtmektedir. Öte yandan, lig düzeyine göre kinestetik zekâda anlamlı bir farklılık saptanmamıştır. Bu bulgu, kinestetik zekânın lig düzeyi gibi dışsal statülerden çok bireyin kişisel öğrenme biçimi, hareket alışkanlıkları ve beden-mekan ilişkisiyle geliştiğini düşündürmektedir (Armstrong, 2009; Gardner, 2011). şentürk (2019) ve Shearer (2004), kinestetik zekânın genetik yatkınlıklar ve tekrara dayalı öğrenme süreçleriyle geliştiğini, spor düzeyinin yalnızca bu gelişimi destekleyici bir unsur olabileceğini ifade etmektedir.

Tüm bu bulgular, çoklu zekâ kuramı çerçevesinde değerlendirildiğinde, sosyal zekânın daha çok çevresel ve sosyal etkileşimle, kinestetik zekânın ise daha çok uygulamalı deneyim ve bireysel eğilimle geliştiğini göstermektedir. Gardner (2011), bireyin zekâ potansiyelinin sabit olmadığını, uygun öğrenme ortamlarında farklı zekâ türlerinin gelişebileceğini vurgulamaktadır. Bu araştırma da, futbol gibi hem fiziksel hem sosyal yönü güçlü bir sporda yer alan bireylerin çoklu zekâ alanlarında farklı değişkenlere göre farklı düzeyler gösterebildiğini ortaya koyarak literatüre özgün katkı sunmaktadır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada, farklı liglerde lisanslı olarak futbol oynayan sporcuların kinestetik ve sosyal zekâ düzeyleri ile yaş, spor yaşı, eğitim düzeyi ve bulundukları lig kategorisi arasındaki ilişkiler istatistiksel olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda bazı önemli sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma sonucunda, futbolcuların kinestetik ve sosyal zekâ düzeylerinin genel olarak normal dağılım gösterdiği belirlenmiştir. Kinestetik zekâ düzeyleri açısından yaş, spor yaşı, eğitim durumu ve lig düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu sonuç, kinestetik zekânın bireysel öğrenme biçimi, fiziksel farkındalık ve motor becerilerle daha doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir. Spor branşı, seviye veya yaş fark etmeksizin, futbolcuların benzer bedensel-kinestetik öğrenme eğilimlerine sahip olabileceği anlaşılmaktadır. Buna karşılık, sosyal zekâ düzeyleri açısından yaş ve lig düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklar saptanmıştır. Özellikle daha genç yaş gruplarındaki bireylerin ve 1. ligde görev yapan futbolcuların sosyal zekâ puanlarının diğer gruplara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum, sosyal zekânın sosyal etkileşim yoğunluğu, liderlik sorumluluğu, takım içi işbirliği ve çevresel uyaranlarla geliştiğini göstermektedir. Eğitim düzeyi ve spor yaşı değişkenleri ise sosyal zekâ düzeylerinde anlamlı farklılık yaratmamıştır.

Bu genel çerçevede değerlendirildiğinde, kinestetik zekânın daha bireysel ve doğrudan sportif deneyime bağlı bir yapı sergilediği, sosyal zekânın ise çevresel ve sosyal bağlamla daha ilişkili olduğu söylenebilir. Bu bulgular, çoklu zekâ kuramının spor alanına uygulanabilirliğini ve sporcuların bireysel gelişiminde yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal yönün de dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

- Antrenman programlarında sosyal zekâ gelişimini destekleyici etkinliklere yer verilmelidir. Grup içi iletişim, takım çalışması ve empatik liderlik becerilerini geliştiren uygulamalar, sporcuların sosyal zekâlarını artırabilir.
- Alt liglerde oynayan sporculara yönelik sosyal beceri eğitimleri planlanmalıdır. Üst düzey liglerde gözlenen sosyal zekâ düzeyinin, sosyal etkileşim ortamlarıyla geliştiği düşünüldüğünde, daha düşük düzeydeki liglerde bu tür destekleyici uygulamaların eksikliği tamamlanmalıdır.

- Kinestetik zekâ gelişimi için erken yaşta çok yönlü motor gelişim desteklenmelidir. Özellikle altyapı sporcularının beden farkındalığını artıracak egzersiz programları hazırlanmalıdır.
- Sporcu gelişimini yalnızca fiziksel performans odaklı değil, çoklu zekâ alanlarını kapsayan bir bütüncül yaklaşımla değerlendiren eğitim modelleri benimsenmelidir.
- Farklı spor branşları arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılmalıdır. Böylece hangi sporların hangi zekâ alanlarını daha fazla geliştirdiği ortaya konulabilir.
- Sporcu eğitmenleri ve antrenörler, çoklu zekâ kuramı konusunda bilgilendirilmelidir. Böylece bireysel farklılıkları tanıyan ve destekleyen pedagojik yaklaşımlar yaygınlaştırılabilir.
- Bu araştırmanın örneklemini yalnızca futbol branşında yer alan erkek sporcular oluşturmaktadır. Farklı branşlarda, cinsiyetler arası karşılaştırmalı çalışmalar yapılması önerilmektedir. Ayrıca sosyal ve kinestetik zekâ dışında diğer zekâ türlerinin (mantıksal, dilsel, görsel vb.) sporla olan ilişkileri de incelenerek çoklu zekâ modelinin spordaki yeri daha geniş kapsamda değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

Abbas, J. (2023). "Bodily-kinesthetic intelligence and its relationship to some basic skills for junior football players under 13 years."

Açıkada, C., Hazır, T., Aşçı, A., Turnagöl, H., & Özkara, A. (1998). "Bir İkinci Lig Futbol Takımının Sezon Öncesi Hazırlık Döneminde Fiziksel ve Fizyolojik Profili." Spor Bilimleri Dergisi, 9(1), 3-14.

Akamca, G. Ö., & Hamurcu, H. (2005). "Çoklu Zekâ Kuramı tabanlı öğretimin öğrencilerin fen başarısı, tutumları ve hatırda tutma üzerindeki etkileri." Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 28, 178-187.
<https://dergipark.org.tr/en/pub/hunefd/issue/7805/102343>

Akoğuz, Y. N., Kalkavan, A. ve Özdilek, Ç. (2016). "Üniversite öğrencilerinin beden eğitimi ve spor öğretimi dersine ilişkin tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi." International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS); 4(SI 2); 404-411.

Alarслан, G., Ter Harmsel-Nieuwenhuis, L., Verkooijen, K., Van Hilvoorde, I., & Koelen, M. (2023). O.6.2-6 "Life skills development and transfer in community sports programs". The European Journal of Public Health, 33 (Supplement_2); ckad160.061.

Al-Mamouri, A. A. (2024). "The effect of an educational program using kinesthetic intelligence on motor visualization and learning the skills of the front and back hand jump on the mat of floor movements in artistic gymnastics for female students." Journal of Sports, 9(1).

Armstrong, T. (2009). "Multiple intelligences in the classroom." (3rd ed.). ASCD.
Gardner, H. (1983). "Frames of mind: The theory of multiple intelligences." Basic Books.
Gardner, H. (1999). "Intelligence reframed: Multiple intelligences for the 21st century." Basic Books.

Atıcı, A., Kemiş, O., Edriss, S., Peker, C., Bonaiuto, V., Bowman, T., & Nobari, H. (2025). "Analyzing the impact of prolonged pauses on soccer performance." Scientific Reports, 15.

Baghel, B., & Patel, C. (2025). "Impact of sports training on physical and psychological development in male athletes." International Journal of Scientific Research in Science, Engineering and Technology.

Barchard, K., & Barchard, K. (2004). "The nature and measurement of emotional intelligence abilities: Basic dimensions and their relationships with other cognitive ability and personality variables." Educational and Psychological Measurement, 64(3), 437-462.

Batır, U. (2023). "Mücadele sporcularında duygusal zekâ ve sosyal iyi oluş düzeyleri arasındaki ilişki" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Bean, B. (2025). "FIFA: A century of crime and no punishment." SSRN Electronic Journal.

Beato, M., Youngs, A., & Costin, A. (2024). "The analysis of physical performance during official competitions in professional English football: Do positions, game locations, and results influence players' game demands?" *Journal of Strength and Conditioning Research*, 38, e226-e234.

Bedir, D., Ağduman, F., Bedir, F., & Erhan, S. (2023). "The mediator role of communication skill in the relationship between empathy, team cohesion, and competition performance in curlers." *Frontiers in Psychology*, 14, Article 1129985.

Beilock, S. (2008). "Beyond the playing field: Sport psychology meets embodied cognition." *International Review of Sport and Exercise Psychology*, 1(1), 19–30.

Belgin, A. (2021). "Research method trends related to cognitive development in 3–6 ages between 2008–2018 years in Turkey." *Psycho-Educational Research Reviews*.

Białobrzeska, O., Roziner, I., & Cislak, A. (2024). "Niceness fosters cooperativeness through social connectedness." *Social Psychology*. Advance online publication.

Bümen, N. T. (2002). "Okulda çoklu zekâ kuramı." Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
Chandler, T. (2022). "Speaking of football: Some thoughts on the early development of the game." *Soccer & Society*, 24(1), 1–13.

Chowdhury, J. (2023). "Effect of sports participation on social development in children ages 6-14." *The Child Health Interdisciplinary Literature and Discovery Journal*.

Cronin, L., & Allen, J. (2018). "Examining the relationships among the coaching climate, life skills development and well-being in sport." *International Journal of Sports Science & Coaching*, 13(6), 815–827.

Çağlar, M. (2020). "Karate-do ve sporda sosyal bütünleşme üzerine nitel bir araştırma." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Çelen, Y. (2019). "The effect of multiple intelligence theory based teaching on students' academic achievement in mathematics teaching: A meta-analysis study." *The Journal of International Social Research*, 12(66), 661–667.

Çelgin, G., Arslanoğlu, E., & Arslanoğlu, C. (2024). "Does aerobic capacity change according to position in football players?" *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*.

Del Prette, Z., & Del Prette, A. (2021). "Social competence." In *Social competence and social skills* (pp. 3-20). Springer.

Delfin, D., Wallace, J., Baez, S., Karr, J., Terry, D., Hibbler, T., Yengo-Kahn, A., & Newman, S. (2023). "Social support and the stress-buffering hypothesis: Effects on stress

and mental health in adolescent football athletes.” *Journal of Athletic Training*. Advance online publication.

Demir, M., & Yıldız, M. (2017). “Sporcuların çoklu zekâ profillerinin incelenmesi.” *Uluslararası Spor Bilimleri Dergisi*, 1(1), 45–58.

Denham, S. A., Blair, K. A., DeMulder, E., Levitas, J., Sawyer, K., Auerbach–Major, S., & Queenan, P. (2003). “Preschool emotional competence: Pathway to social competence?” *Child Development*, 74(1), 238–256.

Deol, N. S., & Singh, D. (2015). “Social intelligence and social support in basketball players: A key to success.” *American Journal of Sports Science and Medicine*, 3(3), 66–69. <https://doi.org/10.12691/ajssm-3-3-3>

Doron, J., Hayotte, M., d’Arripe-Longueville, F., & Leprince, C. (2023). “Coping profiles of adolescent football players and association with interpersonal coping: Do emotional competence and psychological need satisfaction matter?” *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports*, 34.

Dunmore, T., & Donaldson, A. (2015). “Encyclopedia of the FIFA World Cup.”

Düzgün, M. ve Akkoç, O. (2021). “Spor ve çoklu zekâ kuramı.” *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 26(4), 501-518.

Em, S., Grgic, J., Matolić, T., Vasankari, T., Koski, P., Jurakić, D., Heinonen, A., Pedišić, Ž., Memon, A., Podnar, H., Kokko, S., Foster, C., Shrestha, N., Kelly, P., Chen, S., Titze, S., & Oja, P. (2024). “Health benefits of different sports: A systematic review and meta-analysis of longitudinal and intervention studies including 2.6 million adult participants.” *Sports Medicine - Open*, 10, Article 26.

Ermiş, E., İmamoğlu, O. ve Erilli, N. A. (2012). “Üniversite öğrencilerinin bedensel ve sosyal çoklu zekâ puanlarında sporun etkisi.” *Spor ve Performans Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 23-29.

Fajar, M., Setyawati, H., Hidayah, T., Hartono, M., Kusuma, D., Yuwono, C., & Pranata, D. (2025). “The impact of physical fitness, cognitive ability, and age on soccer playing skills in young players.” *Retos*, 10(3), 112-125.

Fikri, M., & Tegeh, I. (2022). “The impact of social skills training on the ability to cooperate in early childhood.” *Indonesian Values and Character Education Journal*, 6(1), 15-25.

Firmansyah, A., Prasetya, M., Ardha, M., Ayubi, N., Putro, A., Mutohir, T., Jimenez, J., & Hanief, Y. (2023). “The football players on plyometric exercise: A systematic review.” *Retos*, 49, e155670.

Forcher, L., Forcher, L., Wäsche, H., Jekauc, D., Woll, A., Gross, T., & Altmann, S. (2023). “Is ball-possession style more physically demanding than counter-attacking? The

influence of playing style on match performance in professional soccer.” *Frontiers in Psychology*, 14, 1245–1257.

França, C., Saldanha, C., Martins, F., De Maio Nascimento, M., Marques, A., Ihle, A., Sarmiento, H., Campos, P., & Gouveia, É. (2025). “Lower body strength and body composition in female football.” *Scientific Reports*, 15, Article 4321.

Friebe, D., Sieland, J., Both, H., Giesche, F., Haser, C., Hülzdünker, T., Pfab, F., Vogt, L., & Banzer, W. (2024). “Validity of a motor–cognitive dual-task agility test in elite youth football players.” *European Journal of Sport Science*, 24(7), 1056–1066.

Gardner, H. (1983). “Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences.” Basic Books.

Gardner, H. (1983). “Frames of mind: The theory of multiple intelligences.” New York: Basic Books.

Gardner, H. (2011). “The frames of mind: The theory of multiple intelligences.” New York: Basic Books.

Gledhill, A., Harwood, C., & Forsdyke, D. (2017). “Psychosocial factors associated with talent development in football: A systematic review.” *Psychology of Sport and Exercise*, 31, 93–112.

Gnanasamuel, D. (2017). “Effect of basic resistance training versus plyometric training in high school football players [Unpublished master's thesis]. University (kurum adı eksikse, eklenmelidir).

Goleman, D. (2006). “Social intelligence: The new science of human relationships.” Bantam Books. Tiwari, S., Shah, B., & Muthiah, A. (2024). “A global overview of SVA—Spatial–visual ability.” *Applied System Innovation*, 7(1), 10.

Goleman, D. (2006). “Sosyal zekâ: İnsan ilişkilerinde yeni bilim.” (B. Telatar, Çev.). İstanbul: Varlık Yayınları.

González-Fernández, F., Sarmiento, H., Castillo-Rodríguez, A., Silva, R., & Clemente, F. (2021). “Effects of a 10-week combined coordination and agility training program on young male soccer players.” *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(9), 4750.

Gökel, Ö., & Dagli, G. (2017). “Effects of social skill training program on social skills of young people.” *Eurasia Journal of Mathematics, Science and Technology Education*, 13(11), 7365-7373.

Greeff, J., Bosker, R., Oosterlaan, J., Visscher, C., & Hartman, E. (2017). “Effects of physical activity on executive functions, attention and academic performance in preadolescent children: A meta-analysis.” *Journal of Science and Medicine in Sport*, 21(5), 501–507.

Gremeaux, V., Gayda, M., Lepers, R., Sosner, P., Juneau, M., & Nigam, A. (2012). "Exercise and longevity." *Maturitas*, 73(4), 312–317.

Gresham, F. (1981). "Social skills training with handicapped children: A review." *Review of Educational Research*, 51(2), 139-176.

Gresham, F. M., & Elliott, S. N. (1990). "Social skills rating system manual." American Guidance Service.

Guo, J., Liu, H., Li, X., Xu, D., & Zhang, Y. (2021). "An attention enhanced spatial-temporal graph convolutional LSTM network for action recognition in Karate." *Applied Sciences*, 11(18), 8641.

Gürel, E. ve Tat, M. (2010). "Çoklu zekâ kuramı: Tekli zekâ anlayışından çoklu zekâ yaklaşımına." *Journal of International Social Research*, 3(11), 336-356.

Hanapiah, K., Hashim, A., & Karim, Z. (2020). "Influencing effect of physical fitness components on football playing ability among male players under 14 years." *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 9(3), 100-106. Professionalism in association football. (2024). Wikipedia.

Hariono, A., Aryanto, B., Herwin, H., & Nugroho, A. (2024). "The improvement of physical condition and interest of elementary school students toward pencak silat sport in terms of kinesthetic intelligence." *Retos*, 12(4), 145–158.

Haycraft, J., Kovalchik, S., Pyne, D., & Robertson, S. (2017). "Physical characteristics of players within the Australian Football League participation pathways: A systematic review." *Sports Medicine - Open*, 3(1), 12.

Hetemi, B., Abazi, K., Kryeziu, B., Hoxha, A., Hajrullahu, V., Galloopeni, F. ve Taganoviq, B. (2023). "Impact of empathic skills to social intelligence." *Environment and Social Psychology*.

Hsieh, Y., Lu, F., Gill, D., Hsu, Y., Wong, T., & Kuan, G. (2023). "Effects of mental toughness on athletic performance: A systematic review and meta-analysis." *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22, 1317–1338.

Ismer, S. (2011). "Embodying the nation: Football, emotions and the construction of collective identity." *Nationalities Papers*, 39(4), 547–565.

Jassim, A., & Khalil, F. (2024). "The effect of flexibility and agility exercises to reduce some muscle injuries to the lower limbs of football players." *Mustansiriyah Journal of Sports Science*, 24(1)

Jones, D. (2024). "Impact of team sports participation on social skills development in youth." *American Journal of Recreation and Sports*.

Jurevičienė, M., Kaffemanienė, I., & Ruškus, J. (2018). "Concept and structural components of social skills." *Baltic Journal of Sport and Health Sciences*, 2(1), 24-31.

Karaoğlu, D., Dayıoğlu, M., Saraçoğlu, D., & Sağır, S. (2024). "Unlevel playing field: Socioeconomic determinants of early childhood development in Türkiye." *Child Indicators Research*.

Karasar, N. (2016). "Bilimsel araştırma yöntemi." (31. Baskı). Ankara: Nobel Yayıncılık.

Karavelioğlu, M. B. (2008). "Mevkilerine göre amatör futbolcuların fiziksel, fizyolojik ve psikomotor özelliklerinin araştırılması." (Kütahya ili örneği) (Master's thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Khalilpour, A., Zarei, A., Nikaeen, Z., & Hazaveh, S. (2024). "Designing a model for the impact of enjoyment, happiness, and social needs on mental health with the moderating role of sports fandom." *Journal of Cognition, Behavior, and Learning*, 15(2), 45–60.

Llopis-Goig, R., Biel, J., Finger, T., Niemann, A., & Reinke, V. (2025). "Yerel izolasyondan ulusötesi katılıma: Avrupa futbol taraftar kültüründe farklılaşma." *Uluslararası Spor Sosyolojisi Dergisi*, 20(1), 101–118.

Koçak, Ç. V. (2019). "The relationship between attitude towards sports and bodily-kinesthetic intelligence in university students of sport science." *Journal of Physical Education*.

Küçük, V. ve Koç, H. (2004). "Psiko-Sosyal Gelişim Süreci İçerisinde İnsan ve Spor İlişkisi". *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (9), 1-12.

Lee, Y., Lee, D., & Ahn, N. (2024). "SAQ training on sprint, change-of-direction speed, and agility in U-20 female football players." *PLOS ONE*, 19.

Leşco, V., & Razmiret, V. (2024). "The importance of sports activities in the formation of skills for an active and healthy lifestyle in young people." *Bulletin of the Transilvania University of Braşov, Series IX: Sciences of Human Kinetics*, 17(1), XX–XX.

Liang, Y., Cao, H., Zhou, N., Li, J., & Zhang, L. (2020). "Early home learning environment predicts early adolescents' adjustment through cognitive abilities in middle childhood." *Journal of Family Psychology*, 34(6), 666–677.

Logan, N., Henry, D., Hillman, C., & Kramer, A. (2022). "Trained athletes and cognitive function: A systematic review and meta-analysis." *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 21, 725–749.

Luo, X., Zhang, D., & Yu, W. (2024). "Uniform homeostatic stress through individualized interval training facilitates homogeneous adaptations across rowers with different profiles." *International Journal of Sports Physiology and Performance*, 1–10.

Luo, Y., Gong, X., Chen, Y., Xiana, L., Luo, J., & Wu, K. (2024). "A155: Research on the influence of kinesthetic intelligence courses with industrialized education on children's physical fitness." *International Journal of Physical Activity and Health*, 12(2), 123-135.

Mastromartino, B., Wang, J., Suggs, D., Hollenbeck, C., & Zhang, J. (2020). "Dimensions of sense of membership in a sport fan community: Factors, outcomes, and social capital implications." *Communication & Sport*, 10(6), 1229–1256.

McIntosh, S., Jackson, K., & Robertson, S. (2021). "Apples and oranges? Comparing player performances between the Australian Football League and second-tier leagues." *Journal of Sports Sciences*, 39(20), 2123–2132.

Meredith, W., Cardenas-Iniguez, C., Berman, M., & Rosenberg, M. (2020). "Effects of the physical and social environment on youth cognitive performance." *Developmental Psychobiology*, 64(4), e22258.

Merrell, K. W., & Gimpel, G. A. (2014). "Social skills of children and adolescents: Conceptualization, assessment, treatment." Psychology Press. (Meredith, Cardenas-Iniguez, Berman, & Rosenberg, 2020)

Mohammed, Y., Baker, A., & Talib, J. (2025). "Psychological endurance and its relation with skill performance of some players in excellent soccer clubs." *Journal of Physical Education*, 15(3), 234–245.

Murphy, J., Sweeney, M., & McGrane, B. (2020). "Physical activity and sports participation in Irish adolescents and associations with anxiety, depression, and mental wellbeing: Findings from the Physical Activity and Wellbeing (PAWS) study." *Physical Activity and Health*.

Nurse, K., O'Shea, M., & Sheen, J. (2024). "Qualitative accounts from deliberate practice training for empathic communication among psychotherapy trainees." *Counselling and Psychotherapy Research*, 24(1), 45-53.

Pepe, Ş., Özsarı, A., Çetin, M. Ç. ve Pepe, H. (2021). "Investigation of social intelligence features of athletes in different branches in terms of various variables." *Propósitos y Representaciones*, 9(2), 124-130.

Peters, K., & Naneix, F. (2022). "The role of dopamine and endocannabinoid systems in prefrontal cortex development: Adolescence as a critical period." *Frontiers in Neural Circuits*, 16, Article 925288.

Plastoi, C. D. (2017). "The theory of multiple intelligences and their impact on learning specific movements in swimming." *Bulletin of the Transilvania University of Braşov. Series IX: Sciences of Human Kinetics*, 10(59), 49-54.

R, N., & M, D. (2024). "The nexus of cognitive and emotional intelligence: A study on student learning outcomes for academic excellence." *International Journal of Computer Communication and Informatics*.

Ray, S. (2013). "Role of football in economic development." *Salesian Journal of Humanities & Social Sciences*, 3(1), 45–59.

Reis, A., & Spinath, F. (2025). "The genetics of intelligence." *Deutsches Ärzteblatt International*, Forthcoming.

Reza, S., Zhong, Y., & Rasouli, Y. Y. (2020). "The effect of mental imagery and muscular relaxation trainings on the emotional intelligence of national Karate team members of Iran." *Journal of Advanced Pharmacy Education & Research* (Jan-Mar), 10(S1), 29-36.

Sarı, İ., Onbaşı, S. İ. ve Karakaş, E. (2022). "Duygusal zekâ psikolojik beceriler için önemli mi? Sporcularda psikolojik beceriler ile duygusal zekâ arasındaki ilişki." *Journal of Sport Sciences Research*, 7(1), 1–14. <https://doi.org/10.25307/jssr.979480>

Sarmiento, H., Martinho, D., Gouveia, É., Afonso, J., Chmura, P., Field, A., Savedra, N., Oliveira, R., Praça, G., Silva, R., Barrera-Díaz, J., & Clemente, F. (2024). "The influence of playing position on physical, physiological, and technical demands in adult male soccer matches: A systematic scoping review with evidence gap map." *Sports Medicine* (Auckland, N.Z.), 54, 2841–2864.

Sauce, B., & Matzel, L. (2018). "The paradox of intelligence: Heritability and malleability coexist in hidden gene-environment interplay." *Psychological Bulletin*, 144(1), 26–47.

Semenov, A., & Randrianasolo, A. (2024). "An extended conceptualization of cultural intelligence." *International Journal of Cross Cultural Management*, 24(3), 563–586.

Shearer, B. (2004). "Multiple intelligences theory after 20 years." *Teachers College Record*, 106(1), 2-16.

Silva, A., Clemente, F., Leão, C., Oliveira, R., Badicu, G., Nobari, H., Poli, L., Carvutto, R., Greco, G., Fischetti, F., & Cataldi, S. (2022). "Physical fitness variations between those playing more and those playing less time in the matches: A case-control study in youth soccer players." *Children*, 9(1), Article 1.

Singh, L., Singh, W., Azeem, K., Meitei, N., & Mola, D. (2024). "Concept of Plyometric Training and Its Effect on Physiological Parameters of Football Players." *Physical Education Theory and Methodology*.

Snieder, S., Stringer, S., Watanabe, K., Jansen, P., Jansen, P., Coleman, J., Coleman, J., Krapohl, E., Taskesen, E., Taskesen, E., Hammerschlag, A., Okbay, A., Okbay, A., Zabaneh, D., Amin, N., Breen, G., Breen, G., Cesarini, D., Chabris, C., Iacono, W., Ikram, M., Johannesson, M., Koellinger, P., Koellinger, P., Lee, J., Lee, J., Magnusson, P., McGue, M., Miller, M., Ollier, W., Payton, A., Pendleton, N., Plomin, R., Rietveld, C., Tiemeier, H., Duijn, C., Duijn, C., Posthuma, D., & Posthuma, D. (2017). "Genome-wide association meta-analysis of 78,308 individuals identifies new loci and genes influencing human intelligence." *Nature Genetics*, 49, 1107-1112.

Sonkeng, K. (2022). "The Oxford handbook of sport and societ." *Journal of Sport Management*, 36(3), 270–272.

Surdarmanto, N., Syaifullah, E., & Syaukani, R. A. (2019). "Dominant physical factor determinant to play football." In Proceedings of the 4th Progressive and Fun Education International Conference (PFEIC 2019). Atlantis Press.

Swain, P. (2020). "The emergence of football." The University of Notre Dame.

Şentürk, B. & Yazıcı, A. G. (2020). "Sporcuların çoklu zekâ düzeylerinin farklı değişkenler açısından incelenmesi: Ordu ili örneği." Uluslararası Egzersiz Psikolojisi Dergisi, 2(1), 36-48.

Takeuchi, H., & Kawashima, R. (2016). "Neural mechanisms and children's intellectual development." The Neuroscientist, 22, 618-631. Dickens, W., Halpern, D., Aronson, J., Nisbett, R., Turkheimer, E., Flynn, J., & Blair, C. (2012). "Intelligence: New findings and theoretical developments." The American Psychologist, 67(2), 130-159.

Tassi, J., López-Gajardo, M., Leo, F., Díaz-García, J., & García-Calvo, T. (2023). "An intervention program based on team building during tactical training tasks to improve team functioning." Frontiers in Psychology, 14,

Tooley, U., Bassett, D., & Mackey, A. (2021). "Environmental influences on the pace of brain development." Nature Reviews Neuroscience, 22, 372-384.

Topkaya, İ., & Tekin, T. A. (2011). "Futbolda genel kuramsal bir çerçeve ve 12-14 yaş teknik beceri 14-16 yaş temel taktik öğretim uygulamaları." Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Wattad, G., & Chen, D. (2023). "Does cognition continue to develop throughout life?" British Journal of Arts and Humanities.

Yıldız, E., & Çetin, Z. (2020). "Takım sporları yapan çocukların sosyal beceri düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi." Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 40(3), 1137-1162.

Yıldız, M., Öntürk, Y. ve Efek, E. (2020). "The investigation of multiple intelligence modalities of university students receiving sports education." Asian Journal of Education and Training, 6(2), 246-255.

You, Y., Zhang, S., Zhang, W., & Mao, Y. (2023). "The impact of social and emotional learning on students' bullying behavior: Serial mediation of social and emotional competence and peer relationship." Psychology in the Schools, 60(5), 787-801.

Ek 2. Veri Toplama Araçları

Değerli Katılımcı,

Bu araştırma farklı lig kategorisindeki futbolcuların kinestetik zeka ve sosyal zeka alanlarının belirlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla gerçekleştirilmektedir. Aşağıda yer alan maddeleri dikkatle okuyup yanıt vermeniz bilimsel veri niteliği için çalışmanın sonucu adına önem arz etmektedir. Elde edilen verilerde kişisel verilerinizin korunacağını taahhüt eder, kıymetli vaktinizi ayırıp katılım sağladığınız için teşekkür ederiz.

Doç.Dr.Fatih MURATHAN

Burak Turgut-Yüksek Lisans Öğrencisi

Yaşınız : () 18 Yaş ve Altı () 19-23 Yaş () 24-28 Yaş () 29 Yaş ve Üstü

Spor Yaşınız : () 3 Yıl ve altı () 4-8 Yıl () 9-13 Yıl () 14 Yıl ve üstü

Eğitim Durumunuz: () Orta öğretim () Lisans/Ön Lisans () Lisansüstü

Lisanslı olduğunuz Lig: () 1. Lig () 2. Lig () 3. Lig () BAL Ligi () Amatör Lig

Kinestetik Zeka Alanları Değerlendirme Ölçeği

Madde No		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Spor yaptığımda zihinsel olarak rahatladığımı hisseder, bu nedenle koşmalı atlamalı sporları çok severim.					
2	Oturduğum yerde duramam kımıldanırım					
3	Düşüncelerimi mimik-davranışlarla rahat ifade ederim.					
4	Bir şeyi okumak, oturup düşünmek yerine harekete ederek, yaparak öğrenmeyi severim.					
5	Merak ettiğim şeyleri elime alarak incelemek isterim					
6	Boş vakitlerimi dışarıda geçirmek isterim.					
7	Arkadaşlarımla fiziksel oyunlar oynamayı severim.					
8	El becerilerim gelişmiştir, bir araç bozulduğunda tamir edebilirim.					
9	Sorunlarımı ya da bir sözcüğü anlatırken vücut hareketlerini ve beden dilimi rahatlıkla kullanabilirim.					
10	İnsanlara ve eşyalara dokunmaktan hoşlanırım. Dokunduğumu, etkileşimde bulunduğumu ve incelediğimi daha kolay öğrenirim.					

Sosyal Zeka Alanları Değerlendirme Ölçeği

Madde No		Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Bazen	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1	Arkadaşlarımla oyun oynamaktan, grupla yapılan farklı organizasyonlarda yer almaktan hoşlanırım.					
2	Çevremde bir lider olarak görülür ve içinde bulunduğum gruplarda kendiliğinden liderlik rolünü elde ederim.					
3	Çevremdeki insanların sorunlarında onlara yardım eder, problemi olan arkadaşlarıma öğütler veririm.					
4	Arkadaşlarım fikirlerime değer verir, çevremdekileri kolaylıkla yönlendirebilirim.					
5	Grupla yapılan çalışmalarda uyumlu bir kişilik sergilediğim için organizasyonların vazgeçilmez elemanıyım.					
6	Yeni insanlarla tanışmak için girişimlerde bulunmaktan, onlara birşeyler anlatmaktan çok hoşlanırım.					
7	İletişime girdiğim insanlarla yakın ilişkiler kurar ve onları sık sık ararım.					
8	Arkadaşlarımla sorunlarına yardımcı olmaktan hoşlanırım.					
9	Çevremdekiler benimle arkadaşlık kurmak ister.					
10	İnsanlara selam verir hatırlarını sorarım.					